הלכות אישות פרק כ' - תמלול

סיכום השיעור

סיכום השיעור: רמב"ם, הלכות אישות, פרק כ' (הלכות פרנסת הבת ועישור נכסים)

הלכה א': די תקנה פון פרנסת הבת, דער שיעור פאר אן עני און אן עשיר, און ווען דער טאטע מאכט א תנאי נישט צו געבן

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

ציוו חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו כדי שתינשא בו וזה הנקרא פרנסה. המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מכסות שפוסקין לאשת עני שבישראל כמו שביארנו. במה דברים אמורים בשהיה האב עני אבל אם היה עשיר הרי זה ראוי שיתן לה כפי עשרו. פירש על הבעל שאין לה כלום ושיכניסנה ערומה, ולא יאמר הבעל כשתבוא לביתי אכסנה אלא מכסה והיא בבית אביה.

2. פשט ערקלערונג

די חכמים האבן מתקן געווען אז א מענטש זאל געבן אביסל פון זיינע נכסים פאר זיין טאכטער כדי זי זאל קענען דערמיט חתונה האבן, און דאס ווערט אנגערופן "פרנסה". אויב איינער מאכט חתונה זיין טאכטער "סתם" (אן אפצושמועסן פאראויס א סומע), טאר ער איר נישט געבן ווייניגער ווי דער שיעור פון קליידער וואס מען פסק'נט פאר אן ארימאנ'ס א ווייב (ווי עס איז נתבאר געווארן פריער אין פרק י"ד אז מען גיט פופציג זוז א יאר אויף כסות). דאס איז נאר ווען דער טאטע איז אן עני, אבער אויב ער איז אן עושר, פאסט עס אז ער זאל איר געבן לויט זיין עשירות. אויב אבער דער טאטע האט קלאר אויסגענומען מיט'ן חתן פאראויס אז די טאכטער האט גארנישט און ער זאל איר אריננעמען "ערומה" (אן קיין שום אויסשטאפירונג און בגדים), קען מען גארנישט מאנען פונעם טאטן. אין אזא פאל פאלט דער חיוב אויפ'ן חתן, און ער קען נישט זאגן אז ער וועט איר ערשט קויפן קליידער נאך דער חתונה ווען זי קומט אין זיין הויז, נאר ער מוז איר שוין באקליידן בשעת זי איז נאך אין איר טאטנ'ס הויז.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** דער חילוק צווישן "פרנסת הבת" און "תנאי כתובה" (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

דאס וואס דער רמב"ם הויבט אן מיט'ן לשון "ציוו חכמים", קומט אויסצושליסן (לאפוקי) אז דאס איז נישט איינע פון די רעגולערע "תנאי כתובה" (וואו דער טאטע איז ממש מחויב צו זארגן פאר די טעכטער נאך זיין פטירה, ווי מזונות הבנות), נאר דאס איז א באזונדערע תקנת חכמים און א מצוה אויפ'ן טאטן. ר' יואל אשר לייגט צו אז הגם מען נעמט עס פון די נכסים נאכדעם וואס דער טאטע שטארבט (און לכאורה "במתים חפשי"), איז די מצוה בעצם אויפ'ן מענטש בחייו – אז ער זאל אויסשטעלן זיינע נכסים אויף אן אופן וואס עס זאל בלייבן אויף חתונה צו מאכן די טעכטער; די מצוה פון מפרנס זיין די משפחה ענדיגט זיך נישט מיט'ן טויט.

*** דאס לשון "מעט" מנכסיו (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

דאס לשון "מעט" איז אינטערעסאנט, ווייל חתונה מאכן א קינד קאסט דאך גרויסע געלטער. ר' יצחק ענטפערט אויף א ווערטלדיגן אופן אז די חכמים האבן געוואלט אז יעדער איד זאל זיין אזוי רייך, אז די הוצאות החתונה (א צענטל פונעם פארמעגן, כפי שיתבאר להלן) זאל ביי אים פאררעכנט ווערן ווי א "מעט" – קליינע געלטער.

*** דער באדייט פונעם ווארט "פרנסה" אנטקעגן "נדוניא" (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

געווענליך מיינט "פרנסה" אלע לעבנס-באדערפענישן (לזון, לכלכל, לפרנס), אבער דא האבן חז"ל געגעבן דעם ספעציפישן נאמען "פרנסה" אויף די הוצאות פון חתונה מאכן א טאכטער. ר' יצחק איז מסביר אז דאס ווארט "פרנסה" מיינט נישט דווקא געלט אויף צו לעבן, נאר "צושטעלן די הצטרכות'ן" – אויף אונזער שפראך: "אויסשטאפירן" (ווי מיר האבן געלערנט פריער: "נותן לאשה שני איסר... לפרנסת עצמה"). ר' יואל אשר טיילט צוויישן "נדוניא" – וואס מיינט נכסים (ווי א פעלד) וואס זי ברענגט אריין אין רשות הבעל – און "פרנסה", וואס מיינט וועש און כלי הבית. ר' יצחק האלט אז עס קען מיינען ביידע, און עס איז בכלל אין נדוניא, דהיינו צוצושטעלן אלע באדערפענישן וואס א מיידל דארף כדי חתונה צו האבן.

*** פארוואס דארף דער טאטע צושטעלן קליידער אויב דער מאן איז סיי ווי מחויב אין שאר כסות ועונה? (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

מיר ווייסן דאך אז פון דער מינוט וואס מען האט חתונה, ליגט דאס גאנצע אחריות אויפ'ן מאן (שאר, כסות ועונה, און אפילו די סעודת החתונה שטעלט דער מאן צו). אויב אזוי, פארוואס דארף דער טאטע איר געבן כסות פאר דער חתונה?

* *תירוץ:* אויפ'ן סמך פון דעם לשון הרמב"ם "כדי שתינשא בו". די גמרא דרש'נט אויפ'ן פסוק "ובנותיכם תנו לאנשים" – אז דער טאטע דארף איר שיין אנטוהן און באצירן "כדי שיקפצו עליה אנשים". נאך דער חתונה איז דער מאן טאקע מחויב אין אלעם, אבער כדי איבערצוגיין די בריק אז א מאן זאל בכלל וועלן גיין אין שידוך מיט איר (קפצה זבינא), טאר זי נישט אנקומען מיט ליידיגע הענט, נאר זי מוז אויסקוקן מכובד'יג. ר' יואל אשר ברענגט צו דעם די באקאנטע משנה אין נדרים וועגן ר' ישמעאל, וואס האט אויסבאצירט זיין שוועסטער-קינד וועלכע האט אויסגעזען מיאוס

צוליב ארימקייט, און נאכדעם האט יענער געוואלט מיט איר חתונה האבן, און ר' ישמעאל האט געווייגט און געזאגט: "בנות ישראל נאות הן אלא שהעניות מנוולתן".

* *הערה בענין "עולה עמו" (ר' יואל אשר):* וויבאלד ביי א מאן איז דא דער דין פון "עולה עמו ואינה יורדת" (לויט ווי זי איז געווען געוואוינט אין איר טאטנ'ס הויז), קומט אויס אז אויב דער טאטע פוצט איר אויס פאר דער חתונה ווי א נגיד'עסטע כדי דער חתן זאל איר וועלן נעמען, וועט עס נאכדעם קאסטן פאר'ן מאן אסאך מער געלט א גאנץ לעבן צו האלטן יענעם סטאנדארט!

*** דער גדר פונעם חיוב "כפי עשרו" ביי חתונה מאכן אנטקעגן מזונות הילדים, און די שיטת הטור (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

* ביי הלכות מזונות הילדים (וואו א טאטע איז מחויב מדרבנן נאר ביז זעקס יאר, און ווייטער איז עס נאר מדין צדקה) האבן מיר געלערנט אז דער טאטע איז נישט מחויב צו געבן פאר די קינדער לויט זיין רייכן סטאנדארט (נישטא קיין "עולה עמו"). דא אבער, ביי חתונה מאכן א טאכטער ("פרנסת הבת"), זאגט דער רמב"ם אז אן עשיר דארף יא געבן "כפי עשרו" – עס איז דא א בחינה פון "עולה עמו".

* *מחלוקת רמב"ם און טור לגבי כפיה:* בשעת דער רמב"ם ניצט דאס לשון "הרי זה **ראוי** שיתן לה כפי עשרו" (און אין אנהייב "ציוו חכמים"), שטייט אין טור דאס לשון "**צריך** שיתן". די פוסקים לערנען ארויס אז לויט'ן רמב"ם איז עס נאר א מצוה און מען קען נישט כופה זיין דעם טאטן בחייו, וועו לויט'ן טור איז עס א חיוב וואס מען קען ממש פאדערן. ר' יצחק איז מסביר אז אפילו נאכ'ן טאטנ'ס פטירה, וואס מען נעמט אראפ פון די נכסים פאר דער טאכטער, איז עס נישט בתורת "כפיה", נאר ווייל מיר נעמען אן ("אומדנא דדעתא") אז א טאטע וויל געבן פאר זיין טאכטער.

*** שיטת הרמ"א – צי דער חיוב ליגט אויך אויף דער מאמען (ר' יואל אשר):**

דער רמ"א ברענגט א "יש אומרים" אז דער חיוב פון פרנסת הבת איז נישט דווקא אויפ'ן טאטן, נאר אויך אויף דער מאמען (אדער ווער עס איז דער עלטערן וואס גיט אכטונג אויפ'ן קינד). דאס פארבינדט זיך מיט פרשת חיי שרה (די פרשה פון שידוכים), וואו אברהם אבינו האט געשיקט עשרה גמלים, און ביי רבקה'ן ווערן דערמאנט בתואל און דער ברודער לבן צוזאמען מיט דער מאמען.

*** [דיגרעסיע: תקנות אויף צו פארקלענערן חתונה-הוצאות און דער כלל פון "לפי עשרו" אין הלכה] (ר' יצחק):**

עס זענען דא מענטשן וואס ווילן מאכן תקנות אז מען זאל נישט אויסגעבן אזויפיל געלט אויף חתונות, און אז די גבירים זאלן אויסגעבן ווייניגער. אבער לויט דער הלכה דא אין רמב"ם ("ראוי שיתן לה כפי עשרו"), איז א גביר טאקע ראוי צו צאלן ווי א גביר, און עס איז נישט ריכטיג אז א גביר זאל זיך מאכן פאר א שפארזאמער ביי זיין טאכטער'ס חתונה. דאס שטימט מיט דעם וואס מען לערנט אין "שמונה פרקים" להרמב"ם און אין הלכות שבת ויום טוב: אין אידישקייט זענען געלט-הוצאות נישט קיין פארשריפטליכע חוקים פאר יעדן צוגלייך, נאר אלעס גייט "לפי עשרו". למשל, ביי כבוד שבת ויום טוב קען א גביר נישט זאגן "איך בין יוצא מיט א בולקע", ווייל פאר אים איז דאס נישט קיין עונג וכבוד שבת; ער מוז מכבד זיין דעם שבת לויט וויפיל ער קען זיך פארגינען. אזוי אויך אין וועלטליכע זאכן, אויב א גרויסער גביר קויפט זיך א טייערע קאר אן קיין שום אנשטרענגונג לפי ערכו, הייסט ער נישט קיין בעל תאוה אדער א "חזיר" (כאטש אפילו לפי ערכו איז שייך א שטאפל וואס איז יא חזיר'יש), ווייל אלעס ווערט געמאסטן לויט דער סיטואציע פונעם מענטש.

*** דער טייטש פון "אין לה כלום" – הפקעת המצוה אדער נאר א חיסרון אין תביעה? (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

וואס מיינט דער רמב"ם מיט "אין לה כלום" וועו דער טאטע מאכט א תנאי: צי מיינט עס אז די מצוה פאלט אינגאנצן אוועק פונעם טאטן, אדער עס מיינט נאר אז זי און דער מאן קענען גארנישט תובע זיין פון אים אין בית דין? ר' יצחק און ר' יואל אשר שטימען איין אז די מצוה אליין איז ווייטער דא – דער טאטע האט טאקע מבטל געווען א מצוה מדרבנן און א תקנת חכמים מיט דעם וואס ער גיט נישט – אבער הלכה'דיג איז נישטא קיין טענה און מען קען נישט גיין אין בית דין אים פארהאלטן צו צאלן.

*** דער טייטש פון "שיכניסנה ערומה" (ר' יצחק):**

"ערומה" מיינט נישט ממש נאקעט (ווי זי איז געבוירן געווארן), פונקט ווי דער פסוק "כי תראה ערום וכסיתו" מיינט נישט איינעם וואס גייט נאקעט אין גאס. דאס מיינט אז זי קומט אן די געהעריגע, שיינע חתונה-קליידער און אויסשטייער וואס א כלה ברענגט געווענליך מיט זיך.

*** דער חידוש אז דער חיוב כסות פונעם בעל הייבט זיך אן פאר נישואין (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

געווענליך הייבן זיך אן די חיובים פון שאר כסות ועונה ערשט ביי נישואין (כניסה לחופה). דא איז אבער דא א נייע זאך: וויבאלד א טייל פון חתונה האבן (כניסה לביתו) איז אז א מיידל קומט אריין צום מאן מיט א וואליזע קליידער, און געווענליך צאלט עס דער טאטע, האבן חז"ל מתקן געווען אז אויב דער טאטע האט זיך ארויסגענומען דערפון, פאלט דער חיוב אויפ'ן חתן שוין פון די אירוסין אן ("והיא בבית אביה").

ר' יואל אשר פארגלייכט דאס צו די הלכות וואס מען האט פריער געלערנט (ווי א שומרת יבם אדער אנדערע פעלער פאר נישואין וועו זי האט נישט וועו עס זאל איר געבן צו עסן), וואו דער חיוב מזונות הייבט זיך אן פריער. מען זעט דא ווי די הלכות זענען נישט "איינגעקריצט אין שטיין" (written in stone) נאר מען ניצט פראקטישקייט: חז"ל האבן פארשטאנען אז א נארמאלער מאן וויל נישט דעם גנאי פון זיין ווייב אז זי זאל איריינקומען "ערומה" אין שמאטעס (נאר אחשורוש האט אזוי געוואלט...), דעריבער האט מען מחייב געווען דעם חתן עס צו דעקן פאר דער חתונה.

*** דער שיעור פון דעם חתנ'ס חיוב ("מכסה והיא בבית אביה") (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

ר' יואל אשר זאגט אז דער רמב"ם זאגט נישט קלאר צי דער חתן ווערט שוין מחויב אין אלע דיני כסות (לויט זיין עשירות), אדער עס איז נאר א מינימאלע הלכה אז ער דארף איר קויפן איין שיין קלייד כדי זי זאל ביי דער חתונה זיין מענטשליך אנגעטוהן. ר' יצחק האלט אבער אז ס'איז נישטא קיין חילוק: "מענטשליך אנגעטוהן" אין הלכה מיינט ממילא "לפי כבודו ולפי כבודה", און מארגן נאך דער חתונה ווען ער איר דאך סיי ווי דארפן קויפן אלע קליידער. דער עיקר חידוש דא איז אז ער קען נישט לאזן זי זאל קומען צו דער חתונה מיט שמאטעס, נאר ער מוז איבערנעמען דאס צושטעלן דעם אויסשטייער פון קליידער וואס דער טאטע פלעגט געבן.

הלכה ב' (ג'): אומדן דעת האב און עישור נכסים

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

האב שמת והניח בת, אומדין דעתו כמה היה בלבו ליתן לה לפרנסתה ונותנין לה. ומניין יודעין אומדן דעתו, מריעיו ומיודעיו וממשאו ומתנו ומכבודו. וכן אם השיא בת בחייו אומדין בה. ואם לא ידעו לו בית דין אומדן דעת, נותנין לה מנכסיו עישור לפרנסתה.

2. פשט ערקלערונג

אויב א טאטע איז געשטארבן און האט איבערגעלאזט א טאכטער, שאצט מען אפ דעם טאטנ'ס דעת וויפיל ער וואלט אין הארצן געוואלט געבן פאר איר אויסשטייער (פרנסתה), און די יתומים דארפן איר דאס געבן פון די נכסים. וויאזוי ווייסט מען זיין אומדן דעת? מען קוקט אויף זיינע חברים (ריעיו), זיינע באקאנטע (מיודעיו), זיינע געשעפטן (משאו ומתנו), און וויאזוי ער האט זיך געפירט מיט זיין אייגענעם כבוד. דאס זעלבע איז אויב דער טאטע לעבט און מאכט חתונה א טאכטער בסתם און ווארט צו זען וואס בית דין וועט אים מחייב זיין, שאצט מען אים אויך אפ אויף דעם זעלבן אופן (אדער: אויב ער האט שוין חתונה געמאכט א טאכטער בחייו, שאצט מען לויט וויפיל ער האט יענער געגעבן). אויב בית דין קען נישט וויסן זיין אומדן דעת, גיט מען איר א צענטל (10%) פון זיינע נכסים פאר איר אויסשטייער.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** וויאזוי מען מאכט דעם "אומדן דעת" (ריעיו, מיודעיו, משאו ומתנו, כבודו) (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

* *חילוק צווישן "ריעיו" און "מיודעיו":* ר' יואל אשר טייטשט אז "ריעיו" זענען זיינע חברים, און "מיודעיו" זענען נישט דווקא חברים נאר די "וויסערס" (אדער "יאכנעס") אין געגנט וואס קענען אים און וויסן אלעס וועגן אים.

* *דער אופן פון שאצן:* ר' יצחק באמערקט אז מען פרעגט נישט ממש די חברים וואס ער האט געזאגט, נאר מען קוקט אויפ'ן גאנצן בילד: וואספארא סארט חברים און שכנים ער האט און וואס זיי קויפן; "משאו ומתנו" – וואספארא סארט ביזנעסמאן ער איז געווען און צי ער איז געווען ברייט אין געשעפטן; און "כבודו" – וויאזוי ער האט געספענדט אויף זיך אליין און אויף זיינע אייגענע מלבושים, ווייל א מכובד'יגער מענטש וואלט געוואלט דאס זעלבע פאר זיין טאכטער.

* *פארגלייך צו הלכות כסות:* ר' יואל אשר ווייזט אן אז דאס איז ענליך צו הלכות כסות ווו מען גייט "כפי מנהג בני המדינה", נאר דא איז עס נאך מער לאקאל און ספעציפיש צו דעם מענטש'ס אייגענער סביבה.

*** יישוב אויף דער כפילות אין רמב"ם לגבי א טאטן וואס לעבט ("וכן אם השיא בת בחייו אומדין בה") (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

דער רמב"ם האט דאך שוין אין דער פריערדיגער הלכה געזאגט אז אויב דער טאטע איז אן עשיר איז ראוי אז ער זאל איר געבן "כפי עשרו", פארוואס דארף דער רמב"ם דא נאכאמאל זאגן "וכן אם השיא בת בחייו אומדין בה"? דער תירוץ איז אז פריער רעדט דער רמב"ם צום טאטן אליין (וואס ער דארף טוהן מצד המצוה לויט זיין עשירות). דא אבער רעדט מען ווען דער טאטע מאכט חתונה בסתם און גיט נישט פון זיך אליין, נאר עס קומט צו בית דין אים מחייב צו זיין, און בית דין ווייסט נישט קלאר זיין מצב – דעמאלטס ניצט בית דין די זעלבע כללים פון אומדנא (לויט זיינע חברים און געשעפטן) ווי ביי א טאטן וואס איז געשטארבן.

*** דער שיעור פון "עישור נכסים" (10%) – איז עס א מאקסימום ("עד עישור") אדער א פעסטער סטאנדארט? (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

* ר' יואל אשר וואונדערט זיך אויף דעם סכום פון צען פראצענט פון אלע נכסים: עס איז א ריזיגער סכום (למשל, הונדערט טויזנט דאלער פון א מיליאן), בפרט אז פון די נכסים דארף מען נאך צאלן דער אלמנה'ס כתובה, מזונות, און כתובת בנין דכרין! דעריבער לייגט ער פאר א חידוש אז ווען דער רמב"ם זאגט "עישור" מיינט עס באמת **"עד עישור"** (ביז צען פראצענט). דאס הייסט, אויב ער האט איבערגעלאזט זייער א גרויס פארמעגן און מיט איין פראצענט איז זי שוין אינגאנצן געדעקט מיט מלבושים און אלעס וואס פעלט אויס, איז נישטא קיין סיבה מחייב צו זיין די יורשים צו געבן מער.

* ר' יצחק איז מסכים אז אויב עס רעדט זיך פון א מולטי-ביליאנער (50 ביליאן דאלער), ווייסט מען דאך באוודאי בדרך אומדנא אז ער גייט נישט אויסגעבן קיין פינף ביליאן דאלער אויף א חתונה, ממילא קומט מען גארנישט אן צו דעם דין פון "לא ידעו בית דין". אבער ביי א נארמאלן בעל-הבית'ישן מענטש (וואס לאזט איבער א הויז פון צוויי מיליאן דאלער, און די חתונה קאסט 200,000 דאלער), האלט ר' יצחק אז מען דארף נישט אריינלייגן דאס וואלט "עד", נאר 10% איז טאקע געווען דער פעסטער סטאנדארט וואס חז"ל האבן געשאצט אז א מענטש גיט. (לגבי די אנדערע חובות ווי כתובה און מזונות, זאגט ר' יצחק אז

מען דארף זען אין הלכה פון וואו מען הייבט אן רעכנען דעם צענטל – לכאורה פון וואס עס בלייבט איבער).

*** וואס גייט אריין אין "פרנסתה" און דער היסטאריישער בליק אויף נדוניא (ר' יצחק):**

* פארוואס איז 10% אינגאנצן נישט איבערגעטריבן? מען דארף געדענקען אז "לפרנסתה" מיינט נישט נאר קליידער פאר דער חתונה, נאר עס נעמט אריין א גאנצע **נדוניא**, ווי קויפן א דירה און זאכן וואס בלייבן אירס כדי דאס פארפאלק זאל זיך קענען אוועקשטעלן אין לעבן, און כדי א מאן זאל וועלן חתונה האבן מיט איר. נאך מער: א טאכטער האט דאך נישט קיין שום חלק אין דער ירושה בעצם (אויסער מזונות ביז דער חתונה, וואס דאס איז נאר "די קארטאפל" צו לעבן); דער עישור נכסים איז אלעס וואס זי באקומט פון איר טאטנ'ס פארמעגן.

* *[דיגרעסיע וועגן חתונה-קאסטן היינט און אמאל]:* מענטשן היינט האבן ליב זיך איינצורעדן אז אמאל איז געווען אנדערש און נאר היינט זענען חתונות אזוי משוגע טייער. אבער ווי דער פסוק זאגט "אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה" – עס איז אלעמאל אזוי געווען! כאטש מען זאגט אז דער מאן דארף מפרנס זיין נאך דער חתונה, האט אבער קיין שום מאן אמאל נישט געוואלט נעמען אן ארימע פרוי אן א נדוניא. דער נארמאלער סדר העולם איז אלעמאל געווען אז א פרוי ברענגט מיט א נדוניא (און דער מאן נעמט אחריות דערויף), און א טאטע האט אלעמאל אויסגעגעבן ארום א צענטל פון זיין פארמעגן אויף א חתונה.

הלכה ד': עישור נכסים ביי אסאך טעכטער ("הניח בנות רבות")

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

הניח בנות רבות, כל שתבוא לינשא נותנין לה עישור הנכסים, ושלאחריה עישור מה שששיירה ראשונה, ושלאחריה עישור מה ששיירה שניה. ואם באו כולן לינשא כאחת, ראשונה נוטלת עישור והשניה עישור מה ששיירה ראשונה והשלישית עישור מה ששיירה שניה וכן אפילו הן עשר, וחוזרות וחולקות כל העישורים בשוה ושאר הנכסים לאחים.

2. פשט ערקלערונג

אויב דער טאטע האט איבערגעלאזט אסאך טעכטער: ווען זיי האבן חתונה איינע נאך דער אנדערער, נעמט די ערשטע וואס האט חתונה 10% פון די נכסים, די צווייטע נעמט 10% פון וואס די ערשטע האט איבערגעלאזט, און די דריטע 10% פון וואס די צווייטע האט איבערגעלאזט. אויב אבער אלע טעכטער קומען חתונה האבן אויף איינמאל (אין איין טאג), רעכנט מען אויס דעם סך הכל ווי כאילו זיי וואלטן געמומען איינע נאך דער אנדערער (10% פאר דער ערשטער, 10% פונעם איבערבלייב פאר דער צווייטער, א.א.וו. אפילו זיי זענען צען טעכטער), און דערנאך לייגט מען צוזאמען אלע צענטלעך און די טעכטער צעטיילן עס צווישן זיך גלייך אויף גלייך, און דאס איבערגעבליבענע גייט פאר די ברידער.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** די סיבה פאר'ן חשבון פון "עישור מה ששיירה" און דער יושר וועג אלע האבן חתונה "כאחת" (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

* אויב א מענטש לאזט איבער א מיליאן דאלער און האט צען טעכטער, און מען וואלט געגעבן פאר יעדער טאכטער 10% פונעם ארגינעלן מיליאן (100,000 דאלער פאר יעדער), וואלטן די טעכטער אויסגעליידיגט די גאנצע ירושה און עס וואלט גארנישט געבליבן פאר די זין (די יורשים)! דעריבער האבן חז"ל מתקן געווען אז יעדע טאכטער נעמט נאר א צענטל פון וואס עס איז איבערגעבליבן אין דער קאסע בשעת איר חתונה (די ערשטע 100,000, די צווייטע 10% פון 900,000 וואס איז 90,000, א.א.וו.). אויף דעם אופן וועט אייביג איבערבלייבן א הויפט-חלק פאר די יורשים.

* וועג אלע האבן חתונה אין איין טאג איז דא א גאונות'דיגע פשרה: פון איין זייט, קען מען נישט געבן יעדער איינער א פולן צענטל פונעם גאנצן פארמעגן, ווייל דעמאלטס וועט גארנישט בלייבן פאר די יורשים; דעריבער מאכט מען קודם דעם חשבון פונעם סך-הכל ווי כאילו זיי וואלטן חתונה געהאט בזה אחר זה. פון דער אנדערער זייט, וויבאלד זיי האבן דאך אלע חתונה אין דעם זעלבן טאג, איז נישט קיין יושר אז איינע זאל באקומען מער ווי די צווייטע! דעריבער ווארפט מען צוזאמען אלע אויסגערעכנטע צענטלעך אין איין קאסע (למשל, ביי צוויי טעכטער פון א מיליאן: 100,000 פלוס 90,000 איז 190,000), און זיי צעטיילן עס בשוה (יעדע באקומט 50% דערפון). אזוי ארום געווינט מען ביידע זאכן: עס איז נישטא קיין אומגלייכהייט צווישן די טעכטער אליין וועג זיי האבן חתונה אינאיינעם, און די ברידער בלייבן מיט זייער ירושה.

*** שיטת תוספות און די פסיכאלאגיע פון א טאטן (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

תוספות ערקלערט דעם חילוק צווישן בזה אחר זה און בבת אחת. די גאנצע הלכה פון עישור נכסים איז געבויט אויף אן אומדנא אין דעם טאטנ'ס דעת – וויאזוי דער טאטע וואלט געטוהן וועג ער לעבט. אין מציאות, וועג א טאטע מאכט חתונה דאס ערשטע קינד, טראכט ער נישט פון צוטיילן פונקטליך, נאר ער גיט מיט א ברייטער האנט (א צענטל פונעם יעצטיגן פארמעגן). שפעטער, ביי די אנדערע קינדער, זעט ער אז מען קען נישט אזוי אויסגעבן און עס איז געבליבן ווייניגער געלט, גייט ער אראפ און גיט ווייניגער. די קינדער פארשטייען אויך אז אזוי איז דער דרך העולם און ערווארטן עס.

*** [דיגרעסיע: דער חלק פונעם בכור] (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

ר' יצחק מערקט אן אויף א ווערטלדיגן אופן אז קומט אויס אז דאס ערשטע קינד (דער בכור), חוץ דעם וואס ער באקומט פי שנים אין דער ירושה, באקומט ער אויך דאס מערסטע געלט ביי דער חתונה. ר' יואל אשר ענטפערט דערויף אז דאס ערשטע קינד באקומט אבער אויך "די גאנצע אביזז" (אלע שווערי‌גקייטן און אומגעניטקייט פונעם ערשטן מאל עלטערן זיין), און ר' יצחק פרעגט צי עס צאלט זיך אויס.

הלכה ה' (ח'): גביה מן הקרקע ושכירות קרקע, דין הבת כבעל חוב של אחין, און טריפה מן הלקוחות

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

עישור זה שהוא לפרנסה אינו מתנאי כתובה לפיכך אפילו לפי תקנת אחרונים אינו ניטל אלא מן הקרקע, ויש לה לגבות עישור זה משכירות הקרקע, ואם רצו האחין ליתן לה מעות כנגד עישור הקרקע נותנין. הבת בעישור זה כבעל חוב של אחין היא, לפיכך נוטלת אותו מן הבינונית בלא שבועה, מתו האחין נוטלת אותו מבניהם מן הזיבורית ובשבועה שהרי היא נפרעת מנכסי יתומים, והבא ליפרע מנכסי יתומים לא ייפרע אלא מן הזיבורית ובשבועה כמו שיתבאר בהלכות הלואה. והאחים שמכרו או שמשכנו קרקע אביהן, הבת טורפת מן הלקוחות לפרנסתה כדרך שטורפין כל בעלי חובות מן הלקוחות כמו שיתבאר בהלכות הלואה.

2. פשט ערקלערונג

דער "עישור נכסים" וואס מען גיט פאר פרנסת הבת איז נישט איינע פון די אפיציעלע "תנאי כתובה". דעריבער, אפילו נאך דער תקנה פון די גאונים ("תקנת אחרונים") אז א פרוי קען גובה זיין איר כתובה פון מטלטלין, קען א טאכטער גובה זיין איר עישור נכסים בלויז פון קרקע. פונדעסטוועגן, קען זי עס יא נעמען פון די רענט-געלט וואס קומט אריין פון פארדינגען דעם טאטנ'ס קרקע ("שכירות הקרקע"). אויב די ברידער ווילן איר אויסצאלן מיט מזומן געלט אנשטאט איר געבן א שטיקל קרקע, האבן זיי דאס רעכט.

לגבי דעם עישור נכסים האט די טאכטער א דין ווי א "בעל חוב" פון די ברידער אליין (נישט פונעם טאטן). דעריבער, ווען זי מאנט עס פון די ברידער, נעמט זי עס פון "בינונית" (מיטלמעסיגע קרקע) און אן א שבועה. אבער אויב די ברידער זענען געשטארבן און זי קומט עס מאנען פון זייערע קינדער, נעמט זי עס נאר פון "זיבורית" (די ערגסטע קרקע) און נאר מיט א שבועה, ווייל דעמאלטס הייסט זי איינע וואס מאנט פון "נכסי יתומים". אויב די ברידער האבן פארקויפט אדער פאר'משכנ'ט דעם טאטנ'ס קרקע און עס איז נישט געבליבן גענוג פאר איר פרנסה, קען די טאכטער טורף זיין (צונעמען) די קרקע פון די לקוחות, פונקט ווי א בעל חוב.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** פארוואס תקנת הגאונים גייט נישט אויף עישור נכסים, און דער פסק השולחן ערוך (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

* הגם די עיקר כתובה און אירע תנאים זענען אויך מדרבנן, האבן די גאונים מתקן געווען אז מען קען זיי גובה זיין פון מטלטלין. אבער "פרנסת הבת" איז נישט פון די עיקר תנאי כתובה נאר א צוגעלייגטע מצוה מדרבנן, ממילא האט עס א שוואכערע הארבקייט און די גאונים האבן נישט אויסגעברייטערט זייער תקנה אויף דעם; עס בלייבט ביים עיקר הדין אז מען נעמט עס נאר פון קרקע.

* דער שולחן ערוך און אנדערע פוסקים פסק'ענען אבער אנדערש ווי דער רמב"ם, און האלטן אז היינטיגע צייטן איז מען יא גובה עישור נכסים אפילו פון מטלטלין. די סברא איז: די גאנצע סיבה פארוואס די גאונים האבן מתקן געווען צו נעמען כתובה פון מטלטלין איז ווייל מענטשן האבן אויפגעהערט צו האלטן קרקעות אלס זייער הויפט פארמעגן. אין די צייטן פונעם שולחן ערוך איז קרקע געווארן נאך ווייניגער מצוי. דער רמב"ם איז געגאנגען לשיטתו אז מען האלט זיך שטרענג ביים עיקר הדין פון קרקע וואו מען קען נאר, אבער די שפעטערדיגע פוסקים האבן געהאלטן אז די סברא פון די גאונים איז פונקט אזוי שייך ביי פרנסת הבת.

*** דאס לשון "תקנת אחרונים" (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

דער רמב"ם רופט די גאונים "אחרונים", ווייל כלפי חז"ל (די תנאים ואמוראים וואס האבן מתקן געווען די עיקר כתובה) הייסן די גאונים "אחרונים", און פאר דעם רמב"ם זענען די גאונים טאקע געווען די אחרונים.

*** דער גדר פון "שכירות קרקע" – קרקע אדער מטלטלין? (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

* ר' יואל אשר זאגט אנהייב אז רענט-געלט וואס קומט אריין יעדן חודש איז באמת מטלטלין, נאר די תקנת חכמים אז מען איז גובה פון קרקע שליסט איין שכירות קרקע (ווי די גמרא זאגט "אפילו מעמלא דביתא").

* ר' יצחק פרעגט: אויב שכירות קרקע האט א דין ווי קרקע אליין, איז דאס אזוי אין אלע הלכות? און אויב יא, פארוואס האט דער רמב"ם דא געדארפט ספעציעל מפרש זיין אז מען קען נעמען פון שכירות קרקע?

* ר' יואל אשר קלערט אריין אין דעם גדר: שכירות קרקע איז ווי די פירות פון דער קרקע. פירות תלושים (אפגעריסענע פירות) האבן א דין ווי מטלטלין. ממילא וואלט מען געמיינט אז רענט איז מטלטלין. דעריבער דערמאנט עס דער רמב"ם גראדע דא: ביי א רגילע כתובה, וואו עס איז דא די תקנת הגאונים צו נעמען פון מטלטלין, איז פשוט אז מען קען נעמען פון שכירות. אבער דא ביי עישור נכסים, וואו מען קען נישט נעמען פון מטלטלין נאר בלויז פון קרקע, דארף דער רמב"ם מחדש זיין אז "שכירות קרקע" ווערט פאררעכנט ווי קרקע לגבי דעם דין. (דער מגיד משנה רעדט שטארק ארום דעם ענין).

*** חקירה אין חשבון העישור: צען פראצענט פון וואס? (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

עס איז דא א יסודות'דיגע שאלה (וואס איז א מחלוקת אחרונים און ווערט באהאנדלט אין מגיד משנה) וואס מען דארף נישט צומישן מיט דער הלכה פון *גביה*: ממה נפשך אז *גובה זיין* קען זי נאר פון קרקע, אבער וועז מען מאכט דעם חשבון פון "א צענטל פונעם טאטנ'ס נכסים" – צי רעכנט מען 10% בלויז פונעם ווערט פון די קרקעות (ווייל נאר קרקעות זענען משועבד פאר דעם), אדער מען רעכנט 10% פונעם טאטנ'ס גאנצן פארמעגן (אריינגערעכנט מטלטלין), נאר אז דאס אויסצאלן (די גביה) מוז געמומען ווערן דווקא פון די קרקעות?

*** [דיגרעסיע: אומדנא בדעת האב ביי שכר לימוד און צדקה היינטיגע צייטן] (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

* *שכר לימוד און מזונות נאך בגרות:* מיר האבן געלערנט אז טעכטער באקומען מזונות נאר ביז זיי ווערן א בוגרת (12-12.5 יאר) אדער ביז זיי ווערן מאורסה. אבער וויבאלד מיר זעען ביי "פרנסה" אז בית דין גייט נאך אן "אומדנא" פון וואס דער טאטע וואלט געגעבן וועז ער לעבט – היינטיגע צייטן, וועז קיין שום נארמאלע מיידל האט נישט חתונה ביי 12-13 יאר, און יעדער נארמאלער טאטע האלט אויס זיין טאכטער און צאלט פאר איר שכר לימוד ביז 18 יאר אדער נאך ווייטער – צי זאל מען זאגן אז אויב דער טאטע שטארבט, זאלן די יורשים זיין מחויב צו צאלן איר שכר לימוד און הוצאות ביז 18 יאר מצד דער זעלבער אומדנא?

* *חיוב היורשים אין דעם טאטנ'ס צדקות:* ר' יואל אשר וואונדערט זיך אויף דעם עצם חידוש אז יורשים זענען מחויב ממלא צו זיין דאס וואס דער טאטע וואלט געטוהן. אויב א טאטע פלעגט שטיצן מוסדות און ארגאניזאציעס, און נאך זיין פטירה קומען די מוסדות צו די קינדער אז זיי מוזן אנהאלטן דעם טאטנ'ס חיוב – דאס איז דאך זיכער נישט אזוי! דער תירוץ איז אז סתם צדקות דארף מען נישט אנהאלטן, אבער פרנסת הבת איז אנדערש ווייל עס איז א המשך און "כעין" די תנאי כתובה, וואו דער מאן נעמט אויף זיך דאס אחריות פאר דער משפחה.

*** די מעלה פון פרנסת הבת איבער כתובת אשה (ר' יואל אשר):**

א פרוי וואס איז גובה איר כתובה נעמט נאר פון זיבורית (כדי שלא תנעול דלת בפני לווין, האבן חכמים געגעבן בינונית פאר א בעל חוב און געלאזט כתובה ביי זיבורית). אבער ביי פרנסת הבת האבן חכמים ארויפגעהויבן איר כח צו דער מדרגה פון אן אמת'ער בעל חוב, אז זי נעמט פון בינונית.

*** וואספארא שבועה איז שייך ביי עישור נכסים? (ר' יואל אשר):**

דער רמב"ם זאגט אז זי נעמט "בלא שבועה", און אויב די ברידער שטארבן נעמט זי "בשבועה". ביי א כתובה איז פארשטענדליך וואס די אלמנה שווערט – אז דער מאן האט איר נישט באצאלט די כתובה בחייו (ווייל אמאל מאכט זיך אז א פרוי איז גובה כתובה בחיי בעלה). אבער ביי א טאכטער, וואס איז שייך צו שווערן? דער תירוץ איז אז מען קען חושש זיין אז אפשר האט איר דער טאטע שוין ביי זיין לעבן אוועקגעגעבן א פעקל געלט אויף צו האבן פאר איר חתונה (כאטש בדרך כלל מאכט זיך עס נישט, ווייל מען הייבט זיך ערשט אן צו זארגן פאר פרנסת הבת ווען עס קומט א חתן).

*** דער צווייפאכיגער חידוש אין "בעל חוב של אחין" (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

דער כלל אין הלכות הלואה איז אז ווען א בעל חוב מאנט א חוב פונעם לווה אליין (און דער לווה איז מודה), דארף ער נישט שווערן. אבער ווען א בעל חוב קומט מאנען זיין חוב פון *יורשים*, מוז ער אלעמאל שווערן (ווייל "טוענין ליורש" – בית דין טענה'ט פאר די יתומים אז אפשר האט דער טאטע שוין באצאלט).

אויב דער חיוב פון עישור נכסים וואלט געווען א חוב אויפ'ן *טאטן* (ווי א כתובה וואס איז א חוב האב), און די ברידער ירש'ענען דעם חוב, וואלט די טאכטער געהייסן איינע וואס איז "נפרעת מן היורשים", און זי וואלט געדארפט שווערן און נעמען פון זיבורית אפילו ווען זי נעמט עס פון די ברידער!

דערפאר זאגט דער רמב"ם צוויי חידושים: א) זי האט א דין פון א "בעל חוב", ב) זי איז א בעל חוב **של אחין**! דאס הייסט, הגם דאס געלט קומט פונעם טאטנ'ס ירושה, איז דער חיוב נישט קיין אלטער חוב פונעם טאטן, נאר א *נייער חוב* וואס ווערט חל דירעקט אויף די ברידער. ממילא, ווען זי מאנט פון די ברידער, מאנט זי פונעם בעל חוב אליין (נישט פון יתומים), דעריבער נעמט זי פון בינונית און אן א שבועה. ערשט ווען די ברידער שטארבן און זי מאנט פון *זייערע* קינדער, ווערט זי פארערעכנט ווי א "בא ליפרע מנכסי יתומים" (די יתומים פון די ברידער), און דעמאלטס גייט עס אראפ צו זיבורית און מיט א שבועה.

*** די ארבקייט פון דעם חיוב אויף די ברידער קעגן דעם טאטן בחייו (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

עס איז דא אן אינטערעסאנטער פראדאקס: מיר האבן געלערנט אין אנפאנג פרק אז ווען דער טאטע לעבט און ער איז א קארגער מענטש וואס וויל נישט געבן קיין נדוניא (אדער גיט די ביליגסטע קליידער), קען מען אים גארנישט טוהן און מען קען אים נישט צווינגען. אבער ווי נאר ער שטארבט און די יורשים (די ברידער) קומען "במקום האב", האבן זיי נישט דאס רעכט צו זיין קארג, נאר עס ווערט אויף זיי א פולקאמער חוב גמור (כבעל חוב) צו געבן א צענטל פונעם פארמעגן מן הבינונית מיט שעבוד נכסים וואס מען איז טורף מן הלקוחות! פארוואס שטייען די יורשים "במקום האב און ערגער פון אים" לטובת איר?

* *תירוץ (ר' יואל אשר):* א טאטע האט במילא ליב זיין טאכטער, און אפילו ווען ער איז קארג וועט ער געבן דאס בעסטע וואס ער קען לויט זיין השגה, דעריבער לאזט מען עס צו אים. אבער ביי ברידער איז נישטא יענע נאטירליכע ליבשאפט, האבן

חז"ל געמוזט זיין שטרענגער מיט זיי און עס מאכן פאר א פעסטן חוב אן קיין ברירה.

*** קול פאר די לקוחות (ר' יואל אשר):**

געווענליך קען מען טורף זיין פון לקוחות ווייל עס איז דא א שטר אדער א כתובה וואס מאכט א "קול", און דער קויפער האט געדארפט וויסן דערפון. דא זעט מען אז דער בלויזער פאקט אז עס איז דא א טאכטער אין שטוב וואס דארף חתונה האבן, מאכט שוין א קול אז א חלק פון די נכסים איז משועבד פאר איר פרנסה.

*** פון וועלכן זמן איז חל דער שעבוד לטרוף מן הלקוחות? (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

ביי א געווענליכן חוב גייט די טריפה פון דעם "זמן השטר". פון וועו הייבט זיך אן דער שעבוד ביי פרנסת הבת? צי קען זי טורף זיין אויך קרקעות וואס דער טאטע האט פארקויפט אין זיין לעבן, אדער נאר וואס די ברידער האבן פארקויפט? ר' יואל אשר וויל אין אנהייב זאגן אז אפשר גייט עס פון וועו זי טרעפט א חתן, אבער ר' יצחק ווייזט אויף אז אזוי ווי דער חיוב ווערט ערשט א פולער חוב ביי די ברידער (ווייל דער טאטע אליין איז דאך נישט משועבד), קומט אויס אז דער "זמן השטר" איז דער **יום המיתה פונעם טאטן**. דעריבער קען זי נאר טורף זיין קרקעות וואס די ברידער האבן פארקויפט נאכ'ן טאטנ'ס פטירה, אבער נישט וואס דער טאטע האט פארקויפט.

הלכה ט': חלוקת נכסים וועו עס זענען נאר דא טעכטער

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

מי שהשיא בנות גדולות ונשארו קטנות ומת בלא בן, אין נוטלין פרנסה לקטנות ואחר כך חולקות את הנכסים אלא חולקות כולן בשוה.

2. פשט ערקלערונג

א מענטש האט חתונה געמאכט זיינע עלטערע טעכטער (און זיי שוין געגעבן נדן) און איז געשטארבן אן קיין זין, און עס זענען געבליבן קליינע טעכטער. אזוי ווי עס זענען נישטא קיין זין, ירש'ענען אלע טעכטער די נכסים (כדין בנות צלפחד). אין אזא פאל זאגט מען נישט אז די קליינע טעכטער זאלן קודם ארויסנעמען "פרנסת הבת" (עישור נכסים) פון דער ירושה און ערשט דערנאך זאלן זיך אלע טעכטער צוטיילן מיט'ן רעשט, נאר אלע טעכטער צוטיילן זיך גלייך (שוה בשוה) מיט דער גאנצער ירושה, און די קליינע וועלן זיך שוין אליין חתונה מאכן פון זייער חלק ירושה.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** די הוה אמינא (ר' יואל אשר):**

ווייל די עלטערע האבן שוין באקומען זייער פרנסה ביים טאטנ'ס לעבן, וואלטן די קליינע געקענט טענה'ן אז קודם זאל מען אראפנעמען פאר זיי דעם חוב פון פרנסת הבת כדי זיי אויסצוגלייכן מיט די עלטערע, און ערשט דערנאך זאל מען זיך טיילן מיט דער ירושה. זאגט דער רמב"ם אז נישט, מען נעמט זיך דא אן פאר די גדולות און מען טיילט אלעס שוה בשוה.

*** דער יסוד פון פרנסת הבת – א חיוב אויף ברידער, נישט אויף שוועסטער, און דער פארגלייך צו מזונות הבנות (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

* פארוואס איז דא נישטא קיין פרנסת הבת? ווי מיר האבן פריער געלערנט (וועגן לבן און בתואל, און אחיו של נחשון), וועו א טאטע שטארבט, ווערן די עלטערע ברידער "במקום האב" צו זארגן פאר דער משפחה. דער גאנצער ענין פון פרנסת הבת איז א חיוב אויף די ברידער (די יורשים וואס פירן ווייטער דעם "פעמילי עסטעיט") צו זארגן פאר זייערע קליינע שוועסטער. אבער צווישן שוועסטער אליין איז בכלל נישטא אזא מושג אז אן עלטערע שוועסטער איז מחויב צו זארגן פאר א קלענערער שוועסטער (בפרט אז די עלטערע געהערן שוין צו זייערע מענער).

* דאס איז פונקט ווי די הלכה וואס מיר האבן פריער געלערנט ביי מזונות: וועו עס זענען דא זין און טעכטער ביי נכסים מועטים, זאגט מען "הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים". אבער וועו עס זענען נאר דא טעכטער (אן קיין זין), באקומען נישט די קטנות קיין מזונות אויפ'ן חשבון פון די גדולות, נאר אלע ירש'ענען און טיילן זיך שוה בשוה. דער יסוד איז דער זעלבער: אינגלעך דארפן זארגן פאר מיידלעך, אבער מיידלעך דארפן נישט זארגן פאר אנדערע מיידלעך.

הלכה י': שתי בנות ובן, און דער בן איז געשטארבן נאכדעם וואס די ערשטע האט געווען איר עישור

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

מי שמת והניח שתי בנות ובן, וקדמה הראשונה ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה השניה לגבות עד שמת הבן ונפלו כל הנכסים לשתיהן, אין השניה נוטלת עישור אלא חולקות בשוה וזכת ראשונה בעישור שלה.

2. פשט ערקלערונג

א מענטש איז געשטארבן און איבערגעלאזט צוויי טעכטער און א זון (וועלכער ירש'ענט אלעס). די ערשטע טאכטער האט ארייגעכאפט און גובה געווען איר עישור נכסים פונעם ברודער. איידער די צווייטע טאכטער האט באויזן צו גובה זיין איר עישור, איז דער ברודער געשטארבן, און יעצט פאלט די גאנצע ירושה פונעם ברודער צו די צוויי שוועסטער. אין אזא פאל נעמט נישט די צווייטע טאכטער קיין עישור נכסים, נאר זיי טיילן זיך מיט דעם ברודער'ס איבערגעבליבענע נכסים האלב און האלב, און די ערשטע טאכטער האט פארדינט דעם עישור וואס זי האט שוין פריער געגומען.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** די טענה פון "יושר" קעגן דעם הלכה'דיגן כלל (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

לאמיר זאגן אז דער טאטע האט איבערגעלאזט א מיליאן דאלאר. די ערשטע שוועסטער האט שוין געמומען איר עישור (הונדערט טויזנט דאלאר) פונעם ברודער.

יעצט שטארבט דער ברודער און עס בלייבט איבער ניין הונדערט טויזנט דאלאר. די צווייטע שוועסטער האט א שטארקע טענה: "דו האסט שוין באקומען הונדערט טויזנט פונעם ברודער, לאמיר יעצט קודם נעמען מיינע הונדערט טויזנט און דערנאך וועלן מיר זיך טיילן!" פונדעסטוועגן זאגט די הלכה אז נישט, נאר זיי טיילן די ניין הונדערט טויזנט האלב און האלב.

דער טעם דערפון איז ווי ר' יצחק האט פריער מסביר געווען: א ברודער האט א חיוב צו געבן אן עישור, אבער א שוועסטער האט נישט קיין חיוב צו געבן אן עישור פאר איר שוועסטער. וויבאלד דער ברודער איז געשטארבן, איז בטל געווארן דער חיוב עישור, און די ערשטע האט פשוט געהאט מזל ("וזכת ראשונה") וואס זי האט עס אריינגעכאפט וועו דער ברודער האט נאך געלעבט.

הלכה י"א: מצוה בשעת מיתה נישט צו געבן פרנסה

1. די וועריאציע פונעם רמב"ם

מי שציוה בשעת מיתה אל תפרנסו בנותי מנכסי שומעין לו, שאין זה מתנאי כתובה.

2. פשט ערקלערונג

אויב א טאטע האט באפוילן פאר זיין שטארבן אז מען זאל נישט געבן קיין פרנסה (נדן/עישור נכסים) פאר זיינע טעכטער פון זיינע נכסים, הערט מען אים צו און זיי באקומען גארנישט, ווייל פרנסת הבת איז נישט קיין "תנאי כתובה".

3. חידושים און ערקלערונגען

*** דער חילוק צווישן פרנסת הבת און מזונות הבנות (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

אין פרק י"ט הלכה י"ג האבן מיר געלערנט אז אויב איינער זאגט בשעת מיתה "אל יזונו בנותי מנכסי", הערט מען אים *נישט* אויס. דער חילוק איז ווייל מזונות הבנות איז א "תנאי כתובה" – דאס איז א התחייבות וואס דער מאן האט זיך פארפליכטעט צו זיין פרוי בשעת דער חתונה, און ער קען נישט שפעטער מתנה זיין דערויף און עס מבטל זיין. אבער פרנסת הבת (חתונה מאכן) איז נישט קיין תנאי כתובה צו דער פרוי, נאר א מצוות חכמים אויפ'ן טאטן לגבי זיין טאכטער. ר' יואל אשר פארגלייכט עס צו דער הלכה אין אנהייב פרק, אז אויב דער טאטע אין זיין לעבן איז מפרש פאר'ן חתן "שיכניסנה ערומה", באקומט זי גארנישט; די זעלבע זאך קען ער טוהן בשעת מיתה.

*** דער גדר פון דעם חיוב אויף די יורשים (אומדנא דדעת האב) (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

פון דער הלכה לערנט מען ארויס א יסוד אין דעם גדר החיוב פון די ברידער: דאס וואס די ברידער זענען מחויב צו געבן עישור נכסים איז נישט ווייל עס ליגט אן עצם חוב אין דעם געלט, נאר עס איז געבויט אויף אן **אומדנא אין דעם טאטנ'ס דעת** – מיר שאצן אן אז דער טאטע וואלט געוואלט אז מען זאל געבן צען פראצענט פון זיינע נכסים פאר זיין טאכטער, און די ברידער פירן אויס זיין רצון. ממילא, אויב דער טאטע איז מגלה דעת קלאר בשעת מיתה אז ער וויל נישט געבן, האט ער צעשטערט די אומדנא און עס איז נישטא קיין שום חיוב אויף די יורשים.

*** דער חידוש פונעם רמ"א (מתנה זיין בשעת החתונה) (ר' יצחק):**

דער רמ"א ברענגט א זייער אינטערעסאנטע הלכה: דאס וואס א טאטע קען זאגן אז מען זאל נישט געבן קיין פרנסה פאר זיינע טעכטער, העלפט דווקא אויב ער זאגט עס **בשעת מיתה**. אבער אויב א בחור וועו ער האט חתונה מאכט א תנאי און זאגט "איך גיי נישט געבן פאר מיינע קינדער קיין פרנסה", העלפט נישט זיין תנאי! פארוואס? ווייל מיר זאגן אז דאס האט ער נאר געזאגט וועו ער איז נאך געווען א יונגער בחור און נישט געהאט קיין קינדער; אבער שפעטער וועו ער האט שוין געהאט טעכטער און זיי ליב באקומען, האט ער זיכער חרטה געהאט און געוואלט אז זיי זאלן יא באקומען פרנסה, סיידן ער זאגט איבער זיין התנגדות בפירוש בשעת מיתה.

הלכה י"ב (י"ז): קאנפליקט צווישן מזונות האלמנה און פרנסת הבת, און די ירושה פונעם מאן

1. די וועריאציע פונעם רמב"ם

מי שמת והניח אלמנה ובת, כבר ביארנו שמזונות האלמנה קודמין למזונות הבת. וכן אם נישאת הבת, אין נותנין לה עישור נכסים מפני מזונות האלמנה. ואפילו מתה הבת אחר שנישאת, אין הבעל יורש פרנסה הראויה להינתן לה, שהרי הנכסים כולן בחזקת האלמנה שתהיה ניזונית מהן.

2. פשט ערקלערונג

א מענטש איז געשטארבן און איבערגעלאזט אן אלמנה און א טאכטער, און עס איז דא א קאנפליקט ווייל עס איז נישטא גענוג געלט פאר ביידע (ביי נכסים מועטים). ווי עס איז שוין פריער נתבאר געווארן (אין פרק י"ט הלכה י"ז), גייען די מזונות פון דער אלמנה פאראויס פאר די מזונות פון דער טאכטער (און די טאכטער דארף גיין בעטלען על הפתחים). די זעלבע זאך איז אויך וועו די טאכטער האט חתונה: מען גיט איר נישט קיין עישור נכסים צוליב די מזונות פון דער אלמנה. אפילו אויב די טאכטער האט חתונה געהאט און איז געשטארבן, ירש'נט נישט איר מאן דעם זכות פון עישור נכסים וואס האט איר געקומען, ווייל אלע נכסים ליגן אין דער חזקה פון דער אלמנה פאר אירע מזונות.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** דער טעם פארוואס די אלמנה איז קודם (ר' יואל אשר):**

די גמרא זאגט אז פאר א מענטש איז "כבוד אשתו" וויכטיגער וויי "כבוד בתו", דעריבער זארגט מען קודם פאר דער אלמנה זי זאל

נישט דארפן גיין בעטלען. (אמאל איז די טאכטער אפילו נישט די אייגענע טאכטער פון דער אלמנה, נאר פון אן אנדערער פרוי פונעם מאן, און דעריבער וויל די אלמנה נישט מוותר זיין אויף אירע מזונות).

*** די שאלה וויאזוי מען שאצט די מזונות האלמנה, און דער חילוק פון נכסים מרובים/מועטים (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

וויאזוי קען מען וויסן צי עס איז דא געגנוג געלט פאר ביידע אדער נישט? די אלמנה נעמט דאך נישט אלע געלט אויף איינמאל, נאר זי באקומט מזונות חודש ביי חודש פאר ווי לאנג זי בלייבט אן אלמנה, און קיינער ווייסט דאך נישט ווי לאנג זי וועט לעבן אדער ווען זי וועט חתונה האבן! קען דאך די אלמנה תמיד טענה'ן: "געבט נישט קיין שום געלט פאר דער טאכטער, וויל אפשר וועל איך לעבן זייער לאנג און איך וועל דארפן אלע געלט פאר מיינע מזונות!"

* *תירוץ:* על פי וואס מיר האבן געלערנט אין פרק י"ט הלכה י"ז, וועגדט עס זיך אין דעם חילוק צווישן **נכסים מרובים** און **נכסים מועטים**. אויב עס זענען דא נכסים מרובים, הערט מען נישט אויס דער אלמנה'ס ווייטע חששות און מען גייט כסדר (מען גיט פאר ביידע). די הלכה דא אז די אלמנה איז קודם און די בת באקומט נישט, רעדט דווקא ווען עס זענען דא **נכסים מועטים**, וואו דער אלמנה'ס טענה איז א רעאלע און בארעכטיגטע טענה אז עס גייט נישט זיין גענוג פאר איר פרנסה.

*** פארוואס דארף מען זאגן אז דער מאן ירש'נט נישט? (בעל בנכסי אשתו כיורש או כלוקח) (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

פארוואס איז דאס א חידוש אז דער מאן ירש'נט נישט – אויב די טאכטער אליין קען עס נישט נעמען ביי איר לעבן מפני מזונות האלמנה, איז דאך פשוט אז איר מאן וואס ירש'נט איר קען עס נישט נעמען?

ר' יצחק ענטפערט אויפ'ן סמך פון א גמרא אז דאס האט צו טוהן מיט דער שאלה צי א "בעל בנכסי אשתו" האט א דין פון א "יורש" אדער א "לוקח". וועז דער מאן וואלט געהאט א דין פון א לוקח, וואלט ער יא געקענט נעמען די נכסים, ווייל אן אלמנה איז נישט טורף מנכסים משועבדים (מוציא מלקוחות) פאר אירע מזונות. ער וואלט געקענט טענה'ן אז כל זמן די פרוי האט געלעבט איז די אלמנה געווען קודם, אבער יעצט אז ער האט עס באקומען ווי א לוקח, קען די אלמנה עס נישט צונעמען פון אים. דעריבער קומט די גמרא (און דער רמב"ם) אויסלערנען אז לגבי דעם דין האבן חכמים געזאגט אז דער מאן איז "כיורש" – און וויבאלד די פרוי אליין האט עס נישט געקענט באקומען ווייל עס איז אין חזקת האלמנה, באקומט ער עס אויך נישט.

*** וואס געשעט אויב די אלמנה האט חתונה? (ר' יואל אשר):**

וויבאלד דער טעם איז אז די נכסים זענען בחזקת האלמנה פאר אירע מזונות, קומט אויס אז אויב די אלמנה וועט שפעטער חתונה האבן מיט א נייעם מאן (און פארלירן אירע מזונות), וועט מען עס דעמאלט יא צוקענען פאר דער טאכטער אדער פאר איר מאן, ווייל די אלמנה נעמט נישט דאס געלט אליין נאר בלויז וואס עס קומט איר פאר מזונות.

*** דער מהות פון "פרנסה" אין די הלכות (ר' יצחק און ר' יואל אשר):**

פון דא זעט אויס אז די אלע הלכות רעדן פון א מציאות וואו עס ליגט "ריעל עסטעיט" (קרקעות) און די שאלה איז וואס מען טוט דערמיט. הגם אין אנהייב האט "פרנסה" אויסגעזען ווי א מינימאלע זאך (כסות, וואס אנצוטוהן), זעט מען דא אז עס רעדט זיך פון אסאך מער געלט – עישור נכסים וואס דער מאן וויל ירש'ענען. כסות איז נאר דער מינימום וועז מען ווייסט גארנישט וועגן דעם טאטנ'ס אומדנא, אבער "פרנסה" אינקלודירט געווענליך דעם גאנצן עישור נכסים.

הלכה י"ח: א קטנה וואס האט נישט מוחה געווען אויף איר פרנסה

1. די ווערטער פונעם רמב"ם

קטנה יתומה שהשיאוה אמה או אחיה לדעתה, ונתנו לה מאה או חמישים זוז, יכולה היא משתגדיל להוציא מידם פרנסה הראויה לה. ואפילו לא היו האחין זנין אותה, ואף על פי שלא מיחת בשעת נישואין, מפני שהקטנה אינה בת מחאה.

2. פשט ערקלערונג

א יתומה א קטנה וואס איר מאמע אדער ברידער האבן איר חתונה געמאכט (מדרבנן), און האבן איר געגעבן א קליינע סומע ווי פופציג אדער הונדערט זוז (וויפיל א קינד פארשטייט), קען וועז זי ווערט גרויס ארויסנעמען פון זיי די פולע פרנסה וואס קומט איר (לויט אומדן דעת האב אדער עישור קרקעות). אפילו די ברידער האבן איר נישט געגעבן קיין מזונות אין יענער צייט, און אפילו זי האט נישט מוחה געווען ביי דער חתונה, האט זי נישט מוותר געווען, ווייל א קטנה איז נישט קיין "בת מחאה".

3. חידושים און ערקלערונגען

*** ר' יואל אשר'ס ערשטער געדאנק (חלות הקידושין בגדלות) און די דחיה דערפון (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

ר' יואל אשר האט אין אנהייב געווואלט מסביר זיין אז די סיבה פארוואס זי קען מאנען וועז זי ווערט גרויס איז ווייל מיר האבן פריער געלערנט אז וועז א קטנה ווערט גרויס און איז מסכים, ווערן די קידושין ערשט דעמאלט חל למפרע אדער מכאן ולהבא (עס ווערט א כשר'ע קידושין), ממילא קומט איר יעצט די פרנסה ווי ביי א נישואין. ר' יצחק ווארפט דאס אפ און ווייזט אן אז עס איז צוליב אן אנדערער סיבה, ווי דער רמב"ם אליין שרייבט ווייטער ("מפני שהקטנה אינה בת מחאה").

*** דער טעם פון "קטנה אינה בת מחאה" און דער דיוק פון "אפילו לא היו האחין זנין אותה" (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

א קטנה איז שוואך און האט נישט די בריטקייט אדער חוצפה צו מוחה זיין, ממילא איז איר שווייגן נישט קיין ראיה אויף מחילה. דאס פארבינדט זיך מיט די וועדטער "ואפילו לא היו האחין זנין אותה": ביי אן אלמנה (און ביי א בוגרת אין דער קומענדיגער הלכה) האבן מיר געלערנט אז אויב די יורשים געבן איר מזונות, קען זי פארענטפערן איר שווייגן מיט דעם וואס זי האט זיך געשעמט צו תובע זיין כל זמן זיי שפייזן איר. דא זאגט דער רמב"ם אז אפילו די ברידער האבן איר *נישט* געגעבן קיין מזונות (און זי האט נישט דעם תירוץ פון בושה), פארלירט זי פארט נישט איר פרנסה, ווייל זי האט א פשוט'ערן תירוץ: זי איז געווען א קטנה, און א קטנה איז נישט קיין בת מחאה.

*** [דיגרעסיע: מליצה אויף "קטנה אינה בת מחאה"] (ר' יואל אשר):**

אויף א מליצה'דיגן אופן זעט מען פון די וועדטער "קטנה אינה בת מחאה" אז קינדער און יונגע בחורים דארפן זיך נישט גיין דרייען ביי פאליטישע מחאות (הפגנות) און כאפן פעטש.

הלכה י"ט: א גדולה וואס האט געשוויגן ביי דער חתונה אדער אלס בוגרת

1. די וועדטער פונעם רמב"ם

נישאת הבת אחר שגדלה, בין נערה בין בוגרת, ולא תבעה פרנסתה, איבדה פרנסתה. ואם מיחת בעת נישואיה, הרי זו מוציאה את הראוי לה כל זמן שתרצה. בגרה ועודה בבית אביה, בין שבגרה אחר מות אביה בין שהניחה בוגרת, אם פסקו האחין מזונותיה — שהרי אין לה מזונות כמו שביארנו — ושתקה ולא תבעה פרנסתה, איבדה פרנסתה; ואם מיחת, לא איבדה. לא פסקו האחין מזונותיה וזנו אותה בבגר, אף על פי שלא מיחת, לא איבדה פרנסתה כל זמן שהן זנין אותה; שיש לה לטעון: מפני שהן זנין אותה אף על פי שאינן חייבין והיא עדיין לא נישאת, מפני זה לא תבעה פרנסתה.

2. פשט ערקלערונג

אויב א טאכטער האט חתונה געהאט נאכדעם וואס זי איז געווארן גרויס (א נערה אדער א בוגרת) און האט נישט געמאנט איר פרנסה, האט זי עס פארלוירן (מוותר געווען). אויב זי האט מוחה געווען ביי דער חתונה, קען זי עס ארויסנעמען וען אימער זי וויל. אויב זי איז געווארן א בוגרת און איז נאך אין איר טאטנ'ס הויז (נישט חתונה געהאט): אויב די ברידער האבן אויפגעהערט איר צו געבן מזונות (ווייל א בוגרת האט נישט קיין מזונות מעיקר הדין) און זי האט געשוויגן און נישט געמאנט איר פרנסת הבת, האט זי עס פארלוירן. אבער אויב די ברידער האבן נישט אויפגעהערט נאר האבן איר ווייטער געשפייזט אלס בוגרת לפנים משורת הדין, פארלירט זי נישט איר פרנסה אפילו זי האט געשוויגן; ווייל זי קען טענה'ן אז וויבאלד זיי האבן איר געגעבן מזונות בחנם און זי האט נאכנישט חתונה געהאט, האט זי זיך געפילט אומבאקוועם (געשעמט) צו מאנען די פרנסת הבת.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** קשיא: וואס איז אויב די גדולה האט נישט געוואוסט די הלכה? (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

ר' יואל אשר פרעגט א שטארקע שאלה אויפ'ן ערשטן דין (אז א גדולה וואס שווייגט פארלירט איר פרנסה): וואס איז אויב די פרוי האט פשוט נישט געוואוסט אז עס קומט איר עישור נכסים על פי הלכה, אדער זי איז געווען א שוואכע פרוי וואס האט נישט געקענט עפענען דאס מויל? מיר האבן דאך פריער געלערנט אז בית דין נעמט זיך אן פאר אירע רעכטן; פארוואס זאגט מען דא אז זי האט מוחל געווען וען זי זאגט שפעטער "איך האב קיינמאל נישט געמיינט מוותר צו זיין"?

ר' יצחק ענטפערט אז יעדער איינער ווייסט פון דעם דין, און א מענטש דארף וויסן די הלכה – מען קען נישט קומען שפעטער מיט א טענה פון "איך האב נישט געוואוסט" ביי א גדולה וואס איז פעהיגער און קען בירור מאכן אירע רעכטן.

*** דער טייטש פון "פסקו האחין מזונותיה" (ר' יואל אשר און ר' יצחק):**

ר' יואל אשר האט אין אנהייב געוואלט טייטשן "פסקו" אז די ברידער האבן באשטימט צו געבן מזונות לפנים משורת הדין, אבער ר' יצחק שטעלט אים אויס אז "פסקו" מיינט דא אז זיי האבן *אויפגעהערט* (געסטאפט) צו געבן מזונות וען זי איז געווארן א בוגרת. דעמאלט איז קלאר: וויבאלד זיי האבן אפגעשטעלט די מזונות, האט זי שוין נישט קיין תירוץ פארוואס זי האט זיך געשעמט, און זי האט געדארפט תובע זיין לכל הפחות די פרנסת הבת.

*** די מזונות בחנם גייען נישט אראפ פונעם חשבון פון פרנסת הבת (ר' יואל אשר):**

וען די ברידער שפייזן איר אלס בוגרת (שלא מן הדין) און זי קומט שפעטער מאנען איר פרנסת הבת, קענען די ברידער לכאורה נישט טענה'ן "מיר האבן דיר שוין געגעבן מזונות אנשטאט דער פרנסת הבת". די מזונות וואס זיי האבן געגעבן אן א חיוב וועדט געערעכנט ווי א מתנה בעלמא, און יעצט קומט איר ווייטער איר פולע פרנסת הבת.

הלכה כ': א טאטע וואס האט איבערגעלאזט געלט ביי א שליש צו קויפן קרקע פאר זיין טאכטער

1. די וועדטער פונעם רמב"ם

מי שציוה ליתן לבתו כך וכך מעות לפרנסתה ליקח בהן קרקע, בין שהיה שכיב מרע בין שהיה בריא, ומת, והרי המעות ביד השליח, ואמרה הבת: תנו אותן לבעלי כל מה שירצה יעשה בהן – אם היתה גדולה ונישאת, הרשות בידה; ואם עדיין מאורסת היא, יעשה שליש מה שהושלש בידו. ואם עדיין קטנה היא, אין שומעין לה אפילו נישאת, אלא יעשה השליש כמו שציוהו האב.

2. פשט ערקלערונג

א מענטש (צי א שכיב מרע צי א בריא) האט באפוילן צו געבן א געוויסע סומע געלט פאר זיין טאכטער'ס פרנסה אז מען זאל דערמיט קויפן א קרקע, און ער איז געשטארבן. דאס געלט ליגט ביים שליש, און די טאכטער בעט דעם שליש: "גיב דאס געלט פאר מיין מאן אז ער זאל טוהן דערמיט וואס ער וויל (אנשטאט קויפן א קרקע)". דער דין איז: אויב זי איז סיי א גדולה און סיי א נשואה (חתונה געהאט), האט זי די רשות און מען פאלגט איר. אבער אויב זי איז נאך אן ארוסה, אדער אויב זי איז א קטנה (אפילו זי איז שוין א נשואה), הערט מען איר נישט אויס, נאר דער שליש מוז טוהן פונקט ווי דער טאטע האט באפוילן.

3. חידושים און ערקלערונגען

*** פארוואס פאלגט מען איר ווען זי איז א גדולה ונשואה קענען דעם טאטנ'ס צוואה? (ר' יואל אשר):**

פארוואס זאל מען נישט זאגן אז דער שליש דארף אייביג פאלגן "מצוה לקיים דברי המת" און קויפן דווקא קרקע? די סברא איז אז דעם טאטנ'ס תנאי צו קויפן קרקע איז געווען "לאו דווקא" (נישט בתורת קפידא גמורה, נאר לטובתה). ממילא, ווען זי איז שוין א גדולה און א נשואה – אז זי איז שוין א קלוגע פרוי און זי האלט אז איר מאן פארשטייט בעסער צו ביזנעס אדער ריעל עסטעיט – וואלט דער טאטע אליין אויך מסכים געווען אין אזא פאל אז זי זאל מעגן משנה זיין און געבן דאס געלט פאר איר מאן.

תמלול מלא

רמב"ם הלכות אישות – פרק כ': דינים פון פרנסת הבת

הקדמה צו פרק כ': דער גדר פון "פרנסת הבת"

[[#1]] **ר' יצחק:** א גוטן.

ר' יואל אשר: א גוטן, א גוטן.

ר' יצחק: היינט איז נישט מסכת גיטין, היינט איז עס אישות.

ר' יואל אשר: א גוטן, אונז לערנען ספר נשים אין דעם רמב"ם, הלכות אישות, פרק כ'. דער פרק רעדט, די אלע הלכות וואס אונז לערנען רעדט וועגן... מער אויף א ברייטערן פארנעם: נשים רעדט אלע הלכות צווישן אנשים ונשים. אישות רעדט וועגן נשואין, און א חלק פון דעם איז כתובה, ס'טייטש קידושין, און די לעצטע שיינע פאר סימנים האבן מיר אונז געלערנט וועגן כתובה, וואס דער מאן ברענגט אריין אין שטוב, און אזוי ווייטער.

די הלכות גייען מיר אונז לערנען וועגן דעם וואס הייסט פרנסת הבת. א מצוה פון חכמים אז דער טאטע זאל איבערלאזן געלט, אדער מ'זאל נעמען געלט פון די נכסים פון דעם טאטן אויף חתונה צו מאכן די טאכטער.

ר' יצחק: א גוטן.

ר' יואל אשר: דאס הייסט, אז מ'זאגט שוין דאס ווארט פרנסת הבת, דארף איך דערמאנען די אידן וואס זענען... די תורה איז דאך די בת. דער אייבערשטער האט א טאכטער וואס איז א בת מלך, און ס'איז דא די חכמים וואס זענען מפרנס די בת מלך, זיי מאכן אז אידן זאלן לערנען תורה. וועלן מיר באדאנקען אונזערע ספאנסערס.

ר' יצחק: און ווער ס'וויל זיך נעמען אזוי א ספאנסער איז אינווייטעד זיך צושטעלן מיט דעם אויסרופן, און געבן א... און מיר באדאנקען אונזער

ר' יואל אשר: ידיד הרב החסיד ר' יואל לוי וועלזבערגער. דער אייבערשטער זאל אים ווייטער באגלייטן, ער זאל קענען שטיצן אסאך תורה און אסאך חסד בעולם. זאגט דער...

ר' יצחק: זאגט דער רמב"ם... אה, כ'האב געוואלט נאר צולייגן, ס'הייסט אונז האבן געלערנט, דאס איז נישט פון די תנאי כתובה, דאס איז דער חידוש.

ר' יואל אשר: דער רמב"ם גייט שוין קלאר זאגן אז דאס איז נישט פון די תנאי כתובה.

ר' יצחק: כ'זאג נאר אין מיין הקדמה. דאס הייסט, ס'איז דא מ'האט געלערנט אז א חלק פון די תנאי כתובה איז אז דער טאטע זארגט זיך אויכעט נאכדעם, נאכדעם וואס ער איז געשטארבן. יא? יא יא. איז דא פארשידענע זאכן וואס מ'דאגה'ט זיך פאר דער טאכטער. איז דא לערנט מען נאך א זאך וואס מ'דאגה'ט זיך פאר די טעכטער וואס בלייבן איבער, אבער דאס איז שוין נישט קיין חיוב ממש פון די תנאי כתובה, ס'איז אנדערע לעוועלס. פונקט ווי א מצוה, קען זיין ווען ער לעבט איז אויכעט דא, ס'איז אן אנדער סארט זאך.

ר' יואל אשר: ס'איז אינטערעסאנט, ווייל אונז מיינען אז מענטשן טראכטן אז ווען מ'שטארבט האט זיך אלעס געענדיגט. **במתים חפשי**. אבער מ'זעט אז מפרנס זיין די משפחה איז א מצוה וואס ענדיגט זיך קיינמאל נישט, ניטאמאל ווען מ'שטארבט.

ר' יצחק: ספעשלי נישט די חתונה מאכן.

ר' יואל אשר: מ'דארף איבערלאזן נכסים, איז דא הלכות וויאזוי מ'צוטיילט די נכסים.

ר' יצחק: יא.

ר' יואל אשר: ס'איז נישט קיין מצוה אויף דעם טויטן מענטש. א מצוה אויף א מענטש בחייו, זאל ער זארגן און ער זאל אויסשטעלן זיין וועג אזוי אז ס'זאל בלייבן.

ר' יצחק: אהא.

הלכה א'

די מצוה פון חכמים און דער באדייט פון "פרנסה"

ר' יואל אשר: שוין. זאגט דער רמב"ם אזוי: **"ציוו חכמים"**, די חכמים האבן באפוילן, און שפעטער גייט דער רמב"ם מסביר זיין מער פארוואס ער הייבט אן מיט דעם לשון, ווייל ער מיינט לאפוקי אז ס'איז נישט אזוי ווי די רעגולערע כתובה, נאר דאס איז אן עקסטרע תקנת חכמים, **"שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו"**, ער זאל געבן פון זיינע נכסים. שפעטער גייט מען זען אביסל מער וועגן דעם "מעט", אביסל אן אינטערעסאנט לשון "מעט", יא. וועט ס'קומט צו חתונה, "מעט" פון חתונה מאכן איז גרויסע געלטער. מ'זאל געבן **"מנכסיו מעט לבתו כדי שתינשא בו"**, ער זאל מיט דעם חתונה האבן.

ר' יצחק: ניין, די חכמים זאגן אז יעדער איד זאל האבן אזוי פיל געלט אז דאס זאל זיין א "מעט".

ר' יואל אשר: אה,

ר' יצחק: חתונה מאכן א צווייטער צענטל,

ר' יואל אשר: קליינע געלטער. **"וזה הנקרא פרנסה"**, דאס ווערט געפופן פרנסה. אינטערעסאנט, פרנסה איז געווענליך א לשון כלליות'דיגע, אזוי ווי אונז זאגן פרנסה מיינט אלעס וואס מ'דארף, לפרנס, לכלכל, לזון. "ואזון ואפרנס", יא. אבער דאס האבן די חכמים א נאמען געגעבן "פרנסה".

ר' יצחק: יא, אבער איך מיין אז דער טייטש איז, אזוי ווי ער ברענגט דא, זיי האבן געלערנט פריער דאס לשון **"נותן לאשה"**. איך קען עס ברענגען. **"נותן לאשה שני איסר חודש לפרנסת עצמה"**. איך מיין אז אויף אונזער שפראך דארף מען זאגן לפרנס שטאפיר, אויסשטאפיר, נישט פרנסה. ס'איז אמת אז "ופרנסתינו בכבוד" מיינט וואס מ'זאל האבן וואס מ'דארף, אבער פרנסה מיינט נישט דוקא געלט, פרנסה מיינט הצטרכות'ן אדער צושטעלן וואס מ'דארף. פאר דעם ענין הייסט דאס "פרנסת החתונה" קענסטו רופן כאילו.

ר' יואל אשר: ס'איז אינטערעסאנט, ווייל פריער האבן מיר אונז געלערנט וועגן נדוניא. נדוניא איז וואס זי ברענגט אריין, און ס'גייט זיין ברשות הבעל. איז געווענליך למשל א פעלד. פרנסה מיינט וועש,

ר' יצחק: כלי הבית, וכדומה. ס'קען מיינען ביידע. איך מיין אז ס'איז אינקלוד אין דער נדוניא, אבער ס'מיינט צושטעלן די באדערפענישן פון חתונה. פאר א מיידל חתונה האבן קאסט עפעס, דארף מען דער טאטע זאל צושטעלן.

די טעם התקנה: "כדי שתינשא בו" — שיקפצו עליה אנשים

[[#2]] **ר' יואל אשר:** אקעי, ס'איז אויך אינטערעסאנט, ווייל אונז האבן ביז יעצט וואלטן אונז פארשטאנען אז אלעס וואס פעלט אויס באצאלט דער מאן. יא, דער מאן דארף צושטעלן שאר כסות ועונה. אונז האבן אויך געלערנט אז דער מאן איז דער וואס שטעלט צו די חתונה, יא, איינער פאר דעם קינד בסעודה.

ר' יצחק: יא, אבער דו רעדסט ביי דעם טאטן?

ר' יואל אשר: נאכאמאל, דאס ווארט איז, דער מאן שטעלט אלעס צו, אבער צו דער חתונה זאל די פרוי אנקומען שיין אנגעטון וכדומה.

ר' יצחק: נישט נאר ער שטעלט צו די חתונה, יא,

ר' יואל אשר: ער שטעלט צו די חתונה. קוק,

ר' יצחק: ס'שטייט דאס לשון **"כדי שתינשא בו"**. דאס הייסט, די גמרא ברענגט א פסוק **"ובנותיכם תנו לאנשים"**. וואס הייסט, דו גייסט דארט א קינדער פון לאנשים? זאגט די גמרא, מ'זאל איר אנטון **כדי שיקפצו עליה אנשים**. דאס הייסט, אוודאי, נאכדעם וואס א מענטש האט חתונה געהאט, איז ער מחויב, דער מאן מחויב. אבער נישט יעדער איינער. מ'וויל נישט חתונה האבן, וועט מ'מאכט א שידוך, פרעגט דער מאן: אקעי, וויפיל ברענגט זי אריין? זי ברענגט גארנישט אריין, כ'וועל דארפן אלעס צושטעלן, ער וויל נישט.

ר' יואל אשר: אזוי איך גיי צו אזוי כ'מיין דאס ווארט איז, ס'איז דא די באקאנטע משנה, אז וועט ס'איז געווען א ר' ישמעאל האט געבעטן איינער זאל חתונה האבן מיט בת אחותו, איז זי געווען מיאוס, האט ר' ישמעאל איר שיין אויסבאצירט, און ער האט געזאגט: ווילסט חתונה האבן מיט איר? האט ער געזאגט: אוודאי. **בכה ר' ישמעאל, בנות ישראל נאות הן אלא שהעניות מנוולתן.**

דער פשט, אז די חכמים האבן געוואלט אז ס'זאל זיין קפצה זבינא, ס'זאל זיין מענטשן וואס זאלן וועלן חתונה האבן מיט זייערע טעכטער. האבן די חכמים געהייסן אז א יעדע טאכטער זאל אויסקוקן ווי ס'דארף צו זיין, זאל האבן געלט ווי זי זאל אויסקוקן מכובד'יג. ס'טייטש, פון דער מינוט וועט דער מאן האט חתונה איז אלעס דעם מאנ'ס אחריות, אבער איבערצוגיין די בריק אז דער מאן זאל איר וועלן חתונה האבן, דארף זי אויסקוקן ווי זי האט פרנסה.

ס'איז אביסל אן אינטערעסאנטע זאך ווייל דער דין איז דאך עולה עמו, סאו אויב זי זעט אויס פאר דער חתונה זעט זי אויס שוין ווי א נגיד'עסטע, גייט אים קאסטן א גאנץ לעבן, גייט אים קאסטן מער. אבער,

ר' יצחק: יא. מ'דארף וויסן וויאזוי ס'ארבעט אויס פונקט. אקעי.

דער שיעור פון פרנסה: אן עני אנטקעגן אן עשיר

ר' יואל אשר: שוין, זאגט דער רמב"ם אזוי, וואס זאגט דער רמב"ם? ער גייט אריינגיין אביסל אין דעם שיעור. **"המשיא את בתו סתם"**, אז איינער מאכט חתונה זיין טאכטער סתם, אן זאגן א פרייז. אסאך מאל איז געווען א כמוהר הבתולות, מ'האט אפגעשמועסט וויפיל זי האט, אבער וועט מ'זאגט סתם, מ'זאגט נישט זי האט געלט. ס'טייטש, וועט ער זאגט זי האט כך וכך, דארף ער איר געבן אזויפיל. וועט מ'זאגט גארנישט, וואס איז דער מינימום? **"לא יפחות לה מכסות שפוסקין לאשת עני שבישראל"**, זאל זי האבן עטליסט וואס אנצוטון, זי דארף נישט האבן קיין רייכע וועש, זי זאל האבן לכל הפחות פשוט'ע.

ר' יצחק: אויב איר קוקט די נאמבער, געדענקסט אז ביי א מאן איז דא א נאמבער פון כסות, מ'האט געלערנט אין פרק י"ד, כ'ווייס

נישט וואס, א', אז ס'איז דא א נאמבער פון כסות וויפיל מ'דארף געבן, א פופציג שקל, וואטעוועור די נאמבער איז געווען, יא? צוויי מאל א יאר. זאגט ער אז א טאטע, וועז ער מאכט חתונה זיין טאכטער, איז ער מחויב איר צו געבן, מחויב פון דער מצוה אזא סארט עמאונט פון קליידער.

ר' יואל אשר: **"כמו שביארנו"**. זאגט דער רמב"ם: **"במה דברים אמורים"**, אז מ'קען יו קען געט אוועי מיט א סימפל וועש, מיט א וועש וואס אן עני גייט, **"בשהיה האב עני אבל אם היה עשיר הרי זה ראוי שיתן לה כפי עשרו"**. אויב דער טאטע איז אן עושר, איז ראוי ער זאל געבן כפי עשרו.

ס'איז אינטערעסאנט, אונז האבן פריער געלערנט אז ביי די הלכות פון א טאטע דארף מפרנס זיין זיינע קינדער איז נישט געווען דער דין פון עולה עמו, אז ווייל דער טאטע איז אויף א הויכן סטאנדארד. [[#3]] אינטערעסאנט. סאו דא שטייט אויך נישט בתורת חיוב. אבער אויף חתונה צו מאכן איז אנדערש. אבער ראוי יא.

גדר החיוב און כפיה: שיטת הרמב"ם און דער טור

ר' יצחק: ס'איז ראוי. אזוי זעט אויס, אויף חתונה צו מאכן איז אן אנדער סיטואציע. יא. חתונה מאכן דארף א טאטע יא. זייער אינטערעסאנט, דו זאגסט א זייער גוטע הערה. אונז האבן געלערנט פריער אז א טאטע איז מחויב מדרבנן, אפילו מדרבנן נאר ביז די זעקס, שפעטער נאר מיט דעם כח פון א צדקה. און דא איז יא דא א געוויסע כפיה, איך ווייס נישט צי ס'איז ממש כפיה, מ'נעמט פון, אפילו ווען ער איז געשטארבן, ווייל מ'נעמט אן אז א מענטש איז מסכים, דאס איז כאילו די איידיע. אבער, סאו זעט מען אז ס'איז יא דא, חתונה צו מאכן טעכטער איז יא מדין מדרבנן, מציווי חכמים, איז יא דא אן ענין אז א חיוב כאילו, א וואטעוועור יו וואנט טו קאל לעוועל, אז דער טאטע דארף חתונה מאכן זיין טאכטער, און ס'איז דא אויף דעם אויכעט עולה עמו, יא. כאילו עולה עמו. ס'איז אינטערעסאנט,

ר' יואל אשר: דער רמב"ם זאגט דאס לשון **"הרי זה ראוי"**, ער ברענגט אז אין דעם טור שטייט **"צריך שיתן"**. און פוסקים זאגן אז לויט דעם רמב"ם קען מען נישט כופה זיין דעם טאטן, ס'איז נאר א מצוה אזא, און לויט דעם, בכלל פון דעם לשון "ציוו חכמים" סאונדט ווי ס'איז נישט עפעס אן ענין וואו מ'איז כופה, אפשר וועלן מיר זען שפעטער צי מ'איז כופה. און לויט דעם לשון פון דעם טור "צריך שיתן" איז עס אן ענין וואו מ'קען ממש פאדערן.

השקפה אויף תקנות אין חתונה-הוצאות און דער כלל פון "לפי עשרו"

[[#4]] **ר' יצחק:** איך גלייב נישט אז מ'איז כופה לכתחילה. די גאנצע אינציגסטע סארט כפיה וואס קען זיין, און וואס אונז גייען יעצט לערנען, איז דאס וואס ער איז געשטארבן. אבער איך מיין אז יענץ איז אויך נישט בדרך כפיה, ס'איז נאר ווייל אונז שטעלן זיך פאר אז א טאטע וויל געבן פאר זיין טאכטער דאס. יא. איך ווייס נישט אויב ס'איז שייך כפיה אויף דעם.

איך האב אלעמאל ליב צו זאגן ביי דער הלכה אז ס'איז דא די אלע מענטשן וואס ווילן מאכן תקנות, זיי זאגן אז מ'ספענדט צופיל געלט אויף חתונות, מ'דארף מאכן אז די גבירים זאלן ספענדן וויניגער. אבער מן הדין, אויב אינער איז א גביר קען, אזוי ווי איך ווייס נישט אויב מ'קען כופה זיין, אבער ס'איז ראוי אז ער זאל צאלן ווי א גביר. ס'איז נישט ריכטיג אז דער גביר זאל זאגן אה איך צאל נישט, איך בין א שפארזאמער. יא? ס'איז ראוי שיתן כפי עשרו.

ר' יואל אשר: זייער גוט. [[#5]] ס'איז זייער גוט, ווייל די אלע הלכות מסתמא האבן שייכות מיט דער פרשה פון חיי שרה, די פרשה פון שידוכים. וואס מ'לערנט.

ר' יצחק: זייער גוט. יא. האט אברהם אבינו געשיקט עשרה גמלים.

ר' יואל אשר: זעסטו? רייט. איך זע אז דער רמ"א, דער רמ"א ברענגט צי דער דין איז דוקא אויף דעם טאטן צי אויך אויף דער מאמען. און ער זאגט א יש אומרים אז דער מין חיוב איז נישט נאר אויף דעם טאטן, נאר אויך ס'איז דא א יש אומרים אז דער חיוב וועט זיין אויף דער מאמען, הואעוועור איז די פערענט וואס נעמט קעיר. יא. סאו דארף מען וויסן די תורה דערמאנט בתואל און דערמאנט די ברידער, דארף מען וויסן, אקעי,

ר' יצחק: ווייטער. יא, איך מיין ס'שטימט די גאנצע לפי עשרו שטימט זייער גוט. אונז האבן געלערנט אין אונזער שיעור שמונה פרקים אביסל וועגן דעם, יעצט זענען מיר געגאנגען צו אן אנדער פלאץ, אבער לעצטן זמן אונז האבן געלערנט וועגן דעם אז אין דער נושא פון געלט, אזוי ווי מ'זאגט, ס'איז נישטא אזא זאך קען זאגן א מענטש זאל נישט ספענדן הונדערט דאלער אויף א מאכל, ס'איז אלעס לפי עשרו, אזוי ווי מ'האט געלערנט הלכות שבת, יא? הלכות יום טוב, מ'דארף מכבד זיין אזוי ווי שבת אויכעט, שטייט לפי עשרו, אויב איינער איז א גביר און ער זאגט "אבער איך בין דאך יוצא מיט א בולקע", ניין, ער איז נישט יוצא מיט א בולקע, ווייל ביי אים שבת דארף זיין ספעשל, מער וואס ער קען, וואס הייסט לויט ווי ער קען זיך פאלגן, קען זיך עפארדן, אבער די ספענדינג געלט, מ'קען נישט זאגן למשל אויף איינעם וואס איז א גרויסער גביר און ער קויפט זיך א פענסי קאר אז ער איז א חזיר. לפי ערכו איז אפשר דא עפעס א לעוועל וואס איז חזיר'יש, אבער ס'איז דא זאכן,

ר' יואל אשר: זייער אסאך זאכן זענען לפי דער סיטואציע,

ר' יצחק: נישט קיין חוקים אזוי ווי, יא, אקעי, יא. וואס איז טאמער,

אויסנעמען פאראויס נישט צו געבן ("פירש על הבעל שאין לה כלום")

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם אזוי, **"פירש על הבעל"**...

ר' יצחק: דאס איז בסתם, ס'הייסט א מענטש מאכט א שידוך מיט זיין טאכטער, דארף ער איר געבן. טאמער זאגט ער קלאר.

ר' יואל אשר: אבער אויב האט ער אויסגענומען מיט דעם מאן פארדעם אז ער האט נישט, **"פירש על הבעל שאין לה כלום ושיכניסנה ערומה"**, קענסט איר נעמען אזוי ווי זי איז געבוירן געווארן,

ר' יצחק: אן גארנישט. יא, ס'מיינט נישט ליטערלי, ס'מיינט ער וועט דארפן קויפן די קלייד.

ר' יואל אשר: רייט. **"אין לה כלום"**, ס'איז טייטש, אויב האט ער זיך פאר... אינטערעסאנט.

ר' יצחק: אבער דאס ספענדן געלט, מ'קען נישט זאגן למשל אויף איינעם וואס איז א גרויסער גביר, און ער קויפט זיך עפעס א פענסי קאר, אז ער איז א חזיר. לפי ערכו איז אפשר דא עפעס א לעוול וואס איז חזיר'יש, אבער ס'איז דא זאכן, זייער אסאך זאכן זענען לפי די סיטואציע, נישט קיין חוקים אזוי ווי יא, ס'איז, אקעי. יא. וואס איז טאמער...

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם אזוי: **"פירש על הבעל"**, דאס איז דער סתם,

ר' יצחק: ס'הייסט, א מענטש מאכט א שידוך מיט זיין זון און מיט זיין טאכטער, דארף ער איר געבן. טאמער זאגט ער קלאר,

ר' יואל אשר: אבער אויב האט ער אויסגענומען מיט דעם מאן פארדעם אז ער האט נישט, **"פירש על הבעל שאין לה כלום ושיכניסנה ערומה"**, קענסט איר נעמען אזוי ווי זי איז געבוירן געווארן, אן גארנישט,

ר' יצחק: יא, ס'מיינט נישט ליטערעלי, ס'מיינט ער וועט דארפן נאך, ער וועט דארפן קויפן דאס קלייד.

דיסקוסיע: דער גדר פון "אין לה כלום" — הפקעת המצוה אדער חסרון אין תביעה?

ר' יואל אשר: רייט. **"אין לה כלום"** איז טייטש אויב האט ער זיך פאר... אינטערעסאנט. דעמאלטס פאלט אוועק די מצוה, אדער **"אין לה כלום"** מיינט צו זאגן אז זי קען גארנישט תובע זיין פון איר טאטן? יא,

ר' יצחק: זי קען נישט תובע זיין, דער מאן קען נישט תובע זיין.

ר' יואל אשר: זי קען נישט תובע זיין. א מצוה איז דא, אבער יא, ער האט נישט געטוהן די מצוה, ער האט נישט געטוהן די מצוה. און אין אזא פאל **"אין לה כלום"**, איז נישטא קיין טענה, מ'קען נישט גיין צו בית דין אים פארהאלטן. מ'האט מבטל געווען א מצוה מדרבנן, ער האט מבטל געווען א תקנת חכמים.

דער חיוב פונעם חתן צו באקליידן די כלה בבית אביה

ר' יצחק: און **"ולא יאמר"**, אבער יעצט א נייע זאך: ווערט דער בעל מחויב. **"ולא יאמר הבעל"**,

ר' יואל אשר: דער בעל קען נישט זאגן **"כשתבוא לביתי אכסנה"**, אז כ'וועל איר קויפן מלבושים ווען זי האט חתונה, וואס דעמאלטס קומט ארויף די דינים שאר כסות ועונה. **"אלא מכסה והיא בבית אביה"**, דעמאלטס וועט די הלכה זיין אז ער דארף איר שוין אייגקויפן כסות, נאך ווען זי איז בבית אביה.

ר' יצחק: זייער אינטערעסאנט. ס'הייסט, ווי‌באלד אז ס'איז דא אן ענין פון כסות, און פארט פון דעם איז ווען זי קומט צו דער חתונה – ס'איז געווענליך, למשל, האט דער טאטע געצאלט פאר דעם חתונה-קלייד אדער וואטעווער זי קומט – און דער טאטע האט זיך קלאר אויסגענומען אז נישט, יעצט ווערט דער בעל מחויב. ס'איז ענליך צו וואס מ'האט געלערנט, יא,

ר' יואל אשר: לגבי... געווענליך הייבט זיך אן די כתובה ביי נישואין, אבער אויב איז דא א מצב אז זי האט שוין נישט ווער ס'זאל איר געבן צו עסן – שומרת יבם, און הלכות ווען זי איז נאכנישט און זי באקומט א מיאון, אזא סארט זאך. ס'איז זייער אינטערעסאנט, די הלכות זענען נישט אזוי ווי ריטען אין סטאונס, מ'ניצט פראקטישקייט אויכעט, אז מיר ווילן אז א מאן זאל נישט וועלן דעם גנאי פון זיין ווייב. א מאן וויל נישט **"שיכניסנה ערומה"**, נאר אחשורוש האט געוואלט אזוי; א נארמאלער מאן וויל ס'זאל נישט זיין קיין גנאי פאר זיין ווייב.

ר' יצחק: ניין, **"ערומה"** מיינט אפילו נישט ערומה, **"ערומה"** מיינט אן אפילו דאס פענסי חתונה-קליידל, אזוי ווי **"כי תראה ערום וכסיתו"**. ס'מיינט נישט ליטערעלי אז יענער גייט נאקעט אין דער גאס.

דיסקוסיע: דער שיעור פון דעם חתן'ס חיוב כסות פאר דער חתונה

ר' יואל אשר: פארשטייט זיך. יא, וועל מ'איז איר מקדש, סיי ווי מ'ווייסט סיי ווי ער דארף איר שוין קויפן כסות. דער רמב"ם זאגט אונז נישט קלאר כאילו צי זי באקומט שוין דעמאלטס אלע דיני כסות אז ער דארף איר קויפן לויט'ן... לכאורה, לכאורה יא. ניין, ס'קען זיין ס'איז א מינימאלע הלכה אז זי זאל חתונה האבן אנגעטון מענטשליך.

ר' יצחק: אבער דאס זאג איך, אנגעטון מיינט מענטשליך, מענטשליך מיינט לפי כבודו ולפי כבודה.

ר' יואל אשר: ניין, אבער ס'קען זיין, אין דער הלכה קען מיינען אז ער קויפט איר איין קלייד אז ביי דער חתונה זאל זי זיין שיין אנגעטון.

ר' יצחק: אקעי, מארגן וועט ער איר דארפן קויפן נייע קליידער, וואס איז דער חילוק? דאס ווארט איז, ניין, אבער דאס איז דער חידוש: ער קען נישט זאגן זאל זי קומען מיט שמאטעס, ניין. די פארט פון דעם חתונה האבן איז, אויף אנדערע ווערטער, וועל א מיידל האט חתונה קומט זי צו דעם – נישואין מיינט דאך כניסה לביתו, רייט? – קומט זי צו איר חתן'ס שטוב מיט א סוטקעיס, וואטעווער, מיט קליידער. געווענליך צאלט עס דער טאטע; אויב דער טאטע האלט נישט ביים צאלן און ער זאגט קלאר, סאו דארף דער מאן צאלן.

הלכה ב': האב שמת והניח בת – אומדן דעת און עישור נכסים

אומדן דעת האב ביי א טאטן וואס איז געשטארבן

ר' יואל אשר: רייט. וואס טוט זיך א פאל – אבער ביז יעצט האט מען גערעדט וועז דער מאן לעבט.

ר' יצחק: א לעבעדיגער מאן.

ר' יואל אשר: אבער וואס טוט זיך **"האב שמת והניח בת"**, דער טאטע איז געשטארבן, די טאכטער האט איבערגעלעבט, איז יעצט ווילן מיר וויסן וויפיל מ'זאל ארויסנעמען פון זיינע נכסים, וויפיל גייט מען מחייב זיין די יתומים צו געבן פאר דער טאכטער? איז **"אומדין דעתו"**, שאצט מען אפ, **"כמה היה בלבו ליתן לה לפרנסתה"**. לויט וויפיל דער בית דין אדער הואוועור איז דער שאצער האט געקענט דעם מאן, האט געקענט דעם טאטן, לויט דעם מין מענטש וואס ער איז געווען, וויפיל וואלט ער געספענדט פאר זיין טאכטער'ס חתונה? **"ונותנין לה"**, און די יתומים דארפן געבן דאס געלט פאר זייער שוועסטער די כלה.

זאגט דער רמב"ם: **"ומניין יודעין אומדן דעתו"**? וויאזוי ווייסט מען עס טאקע? זאגט דער רמב"ם: **"מריעיו ומיודעיו"**, פון זיינע חברים, אדער פון די... אינטערעסאנט, ווער קען גוט א מענטש? אדער זיינע חברים אדער די יאכנעס, די וואס ווייסן אלעס. די **"מיודעיו"** מיינען די מענטשן וואס זענען נישט ענייוועי זיינע חברים, אבער די ווייסערס.

ר' יצחק: "וממשאו ומתנו" מיינט דאס?

ר' יואל אשר: "וממשאו ומתנו" לכאורה אזוי לויט וויאזוי ער איז געווען, אויב ער איז געווען זייער ברייט אין ביזנעס, אין משא ומתן. אדער אויב ער איז געווען זייער א מכובד'יגער מענטש וואס ער האט זיך אייביג געספענדט אויף זיינע אייגענע מלבושים, וואלט ער אויך געוואלט אויף זיין טאכטער אזוי.

ר' יצחק: מ'שאצט אפ דאס גאנצע. כ'האב געמיינט אז טייטשט ער אז נישט טייטש אז מ'פרעגט זיינע חברים,

ר' יואל אשר: מ'זעט לויט וועלכע סארט חברים האט ער,

ר' יצחק: וואס קויפן זיי, אדער וואסערע סארט ביזנעסמאן ער איז, זעט מען וויפיל געלט ער האט, **"ומכבודו"**, דאס הייסט וויאזוי ער פירט זיך פאר זיך אליין וכדומה. מ'קוקט ארום ביי זיינע שכנים, ביי זיינע חברים, ביי זיינע ביזנעס עקווע'ינטענסעס, וואטעווער עס הייסט, קאליגס.

ר' יואל אשר: ס'איז אינטערעסאנט, ווייל דאס ווערט זייער ענליך, כ'מיין, זיי האבן געהאט ביי כסות, האט מען געהאט בכלליות אזוי אז מ'קוקט אויף דער געגנט, מ'קוקט אויף דעם מצב, יא, כפי מנהג בני המדינה. דאס איז אפשר נישט בני המדינה, דאס איז שוין מער לאקאל, דאס איז אפשר מער לאקאל. יא. [[#2]]

אומדן דעת וועז דער טאטע מאכט חתונה בחייו

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם ווייטער: **"וכן אם השיא בת בחייו"**, אויב ער האט חתונה געמאכט א טאכטער און ער האט נישט געגעבן פון זיין אייגענעם נאר ער ווארט וואס בית דין זאל אים מחייב זיין, **"אומדין בה"**, מאכט מען אויך דעם מין שאצונג.

ר' יצחק: דאס וואס מ'האט געלערנט וועז ער מאכט בסתם און מ'הייסט אים, רייט? איז ווייטער גייט מען לויט דער אומדנא. יא. סאו, יעדער איינער, מ'קען פרעגן...

ר' יואל אשר: אינטערעסאנט, דער רב האט דאך שוין פריער געזאגט **"אבל אם היה עשיר הרי זה ראוי שיתן לה כפי עשרו"**. אפשר דארטן רעדט ער צו דעם טאטן אליין, דא רעדט ער וועז מיר ווייסן נישט זיין מצב,

ר' יצחק: דער בית דין איז אים מחייב,

ר' יואל אשר: דעמאלטס דארף דער בית דין שאצן לויט זיינע חברים, לויט זיין מצב ארום.

ר' יצחק: יא, קען זיין. יא, ס'איז נישט דא געפרעגט. גיי צו דעם חתונה-פלאן, וועט דיר זאגן ווי סאך ס'קאסט א געהעריגע חתונה.

דער דין פון עישור נכסים וועז מען קען נישט אפשאצן

ר' יואל אשר: [[#3]] אבער דא איז אן אינטערעסאנטע הלכה. זאגט דער רמב"ם, וואס טוט זיך אויב מיר קענען נישט אפשאצן? **"ואם לא ידעו לו בית דין אומדן דעת"**, מיר ווייסן נישט, מ'קען נישט אפשאצן, ער האט נישט געהאט חברים וכדומה, האבן די חכמים געמאכט זייער אייגענע אומדנא, זיי האבן געמאכט זייער אייגענעם פרייז: **"נותנין לה מנכסיו עישור לפרנסתה"**, גיט מען פון זיינע נכסים א צענטל, צען פראצענט פון זיינע נכסים פאר חתונה. ס'איז זייער אסאך גראדע. צען פראצענט פון זיינע נכסים איז א גרויסער סכום.

ר' יצחק: דא רעדט מען אבער וועז ער איז געשטארבן, רייט? רייט. סאו ער האט געלאזט א מיליאן דאלאר, גיט מען הונדערט טויזנט דאלאר פאר א חתונה. פארוואס?

ר' יואל אשר: ס'קאסט אזויפיל! ס'איז שטארק אינטערעסאנט. עישור איז זייער אינטערעסאנט,

ר' יצחק: ווייל אז מ'קוקט לויט דער היינטיגער ריעליטי. ס'איז צוויי, הא?

דיסקוסיע: צי "עישור נכסים" איז א פעסטער סטאנדארט אדער "עד עישור"?

ר' יואל אשר: ספענדט א צענטל פון די נכסים פאר איטש חתונה? און א מענטש האט צען קינדער, ספענדט ער ביי יעדער א צענטל?

ר' יצחק: ער איז געשעלט ביי דער צווייטער חתונה, רייט? אבער די ענסער איז, טראכט אריין אזוי: מ'רעדט נישט פון איינעם וואס איז א גרויסער גביר, ער האט פופציג ביליאן דאלאר. איינער וואס איז א בעל-הבית'ישער יונגערמאן, כ'ווייס נישט, ער האט איבערגעלאזט א הויז וואס קאסט צוויי מיליאן דאלאר. ס'קען קאסטן צוויי הונדערט טויזנט דאלאר זיין חתונה.

ר' יואל אשר: גוט, אבער נאכאמאל, דער מענטש איז געשטארבן. מ'דארף דאך פון זיינע נכסים נאך צאלן א כתובה. מ'דארף צאלן בנין דכרין, בנן נקבן. מ'דארף צאלן מזונות.

ר' יצחק: אקעי, דארף מען זען די הלכה ווי מ'רעכנט, ווי מ'הייבט אן צו רעכנען דעם צענטל. אבער פון וואס עס בלייבט. ס'איז נישט

אזא קרעיזי. איך ווייס דאך אז מענטשן היינט קאמפלעינען אז חתונות זענען קרעיזי; קוק, א צענטל נכסים סך הכל. ס'איז אלעמאל געווען אזוי.

ר' יואל אשר: אבער כ'שטעל זיך פאר אז דער רמב"ם זאגט **"עישור"** מיינט עד עישור, ווייל אויב קומט עס אויס אז זי איז שוין געקאווערט, אדרבה,

ר' יצחק: קיינער צאלט נישט אזויפיל. ניין,

ר' יואל אשר: אבער וואס כ'וויל נאר זאגן איז אז אויב ער האט איבערגעלאזט זייער גרויסע נכסים, און ער איז שיין קאווערט מיט איין פראצענט, איז נישטא קיין סיבה מען זאל מחייב זיין די יורשים געבן מער.

ר' יצחק: דאס רעדט זיך אז מ'ווייסט נישט. דעמאלטס ווייסט מען אז מער ווי א מיליאן דאלאר ספענדט ער נישט. אקעי.

ר' יואל אשר: ס'טייטש, **"אם לא ידעו לו בית דין"** זאגט בית דין אזוי: גיי ביז צען פראצענט. ס'טייטש, הייב אן קויפן מלבושים לויט וויפיל ס'פעלט אויס ביז צען פראצענט. לכאורה די **"נותנין לה מנכסיו"** עד עישור, אפשר וואלט געדארפט שטיין דאס ווארט "עד"?

וואס גייט אריין אין "פרנסתה" און דער היסטאריישער בליק אויף נדוניא

ר' יצחק: ניין, אבער ס'זעט אויס אז ס'איז געווען אזא סטענדערד בערך אזויפיל. דארפסט געדענקען, ווען א טאטע גיט פאר זיין טאכטער, ס'מיינט נישט נאר ער קויפט קליידער, ער קויפט אויך א דירה לאמיר זאגן, זאכן וואס בלייבט אירס. נדוניא, אינקלודט נדוניא, אוודאי. ס'שטייט קלאר. דאס הייסט, ס'איז נישט פשט די פרנסה איז נישט נאר די קליידער; מ'לערנט פריער וועגן קליידער, אבער איך מיין ס'מיינט אויכעט, ס'איז א נארמאלע זאך א טאטע גיט אוועק פאר זיינע קינדער זיי זאלן זיך קענען אוועקשטעלן,

ר' יואל אשר: אז דער מאן זאל וועלן חתונה האבן מיט איר וכדומה. סאו לפי המצב. יא, אקעי. [[#4]] זאגט דער רמב"ם אזוי,

ר' יצחק: רבי דוד, דו קוקסט עס אן פאני. ס'איז בעיסיקלי נאר, געדענקסט דאך אז טעכטער האבן נישט קיין שום ירושה בעצם, רייט? דאס איז אלעס וואס זי גייט באקומען פון איר טאטן.

ר' יואל אשר: ביז זיי האבן חתונה האבן זיי מזונות. חתונה אליין.

ר' יצחק: מזונות זאגט איר די פאטעריטאס, דארף איך עפעס.

ר' יואל אשר: אקעי. אבער דאס איז דאך דער תכלית בכלל פארוואס מ'האט חתונה, עטליסט אמאליגע צייטן, אז פון יעצט זאל דער מאן דאך מפרנס זיין.

ר' יצחק: זייער גוט, אבער מ'דארף דאך, וואס האבן מיר געריידט, מ'דארף דאך קודם אז דער מאן זאל איר נעמען; מענער נעמען נישט קיין... ביי דע וועי, דאס איז אויך א זאך וואס מיר מענטשן האבן ליב זיך איינצורעדן אז ס'איז היינט אנדערש; ס'איז אלעמאל **"אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה"**. א מענטש זאגט: אה, דער מאן דארף צושטעלן. יא, אבער קיין מאן קיינמאל האט נישט חתונה געהאט מיט אן אירמער פרוי. פארוואס נישט? ווייל א פרוי נארמאל קומט יא אריין מיט נדוניא. וויפיל? אוודאי, דער עיקר דער מאן איז מחויב, דער מאן נעמט אויך אחריות אויף דער נדוניא אפילו, אבער דער נארמאלער סדר איז געווען אז א פרוי ברענגט עפעס מיט. זייער גוט, לפי המצוה, לפי המצב.

ר' יואל אשר: שכויח. [[#5]]

הלכות ג'–ד': הניח בנות רבות – דער חשבון פון עישור נכסים ביי אסאך טעכטער

ווען זיי האבן חתונה איינע נאך דער אנדערער

ר' יואל אשר: זאגט יעצט דער רמב"ם אזוי: יעצט וואס כ'האב געזאגט אז מ'דארף געבן ביז צען פראצענט, גייט דאך אויסקומען א פראבלעם: אויב איינער האט אסאך טעכטער גייט מען נעמען צען מאל צען פראצענט, גייט גארנישט בלייבן. **"הניח בנות רבות"**, אהא. זאגט דער רמב"ם: **"כל שתבוא להנשא"**, יעדע פון די טעכטער וואס טרעפט א מאן וואס גייט חתונה האבן, **"נותנין לה עישור הנכסים"**. און דער נעקסטער גיט מען **"עישור מה ששיירה ראשונה"**. אהא.

סאו ס'טייטש אז ס'וועט אייביג איבערבלייבן. ס'איז נישט פשט אז מ'שאצט אפ דעם טאטעל, למשל געלאזט א מיליאן דאלאר, וועט מען זאגן יעדער טאכטער הונדערט טויזנט דאלאר. רייט. נאר די ערשטע וועט נעמען הונדערט טויזנט, און יעצט גייט מען רעכענען א צענטל פון ניין הונדערט טויזנט דאלאר, וועט זיין נאר ניינציג, און אזוי ווייטער און אזוי ווייטער, אזוי ארום ס'וועט נאך אייביג בלייבן פאר די אנדערע יורשים. **"ושלאחריה עישור מה ששיירה שניה"**. אהא.

ווען אלע קומען חתונה האבן אויף איינמאל

ר' יצחק: "ואם באו כולן להנשא כאחת",

ר' יואל אשר: וואס טוט זיך אויב אלע ווילן חתונה האבן די זעלבע צייט, וויאזוי צעטיילט מען עס דעמאלטס? קוק וואס מ'טוט, זאגט דער רמב"ם: **"ראשונה נוטלת עישור והשניה עישור מה ששיירה ראשונה והשלישית עישור מה ששיירה שניה וכן אפילו הן עשר"**. אבער נאכדעם, אבער היות זיי טוען דאך עס יא אויף איינמאל, ס'טייטש, אלע גייען חתונה האבן אויף איין טאג, איז מאכט מען קודם דעם חשבון אז איף ס'וואלט נישט געווען אויף איין טאג, מ'מאכט עס א חשבון אז איף ס'וואלט געווען בזה אחר זה; אבער היות ס'איז דאך נישט קיין יושר, פארוואס זאל די צווייטע באקומען... האבן דאך חתונה דעם זעלבן טאג! איז טוט מען נאכדעם:

ר' יצחק: "וחוזרות וחולקות כל העישורים בשוה". רייט.

ר' יואל אשר: און אזוי בלייבט נאך אלץ איבער...

דער חשבון און די סברא פארוואס מען טיילט צוריק בשוה

ר' יואל אשר: אבער היות זיי טוען דאך עס יא אויף איין מאל, ס'טייטש, זיי אלע גייען חתונה האבן אויף איין טאג, איז מאכט מען קודם דעם חשבון עז איף ס'וואלט נישט געווען אויף איין טאג, מען מאכט דעם חשבון עז איף ס'וואלט געווען בזה אחר זה. אבער היות ס'איז דאך נישט קיין יושר, פארוואס זאל דער צווייטער באקומען... זיי האבן דאך חתונה דעם זעלבן טאג! איז טוט מען נאכדעם: **וחוזרות וחולקות כל העישורים בשוה.** רייט. און אזוי בלייבט נאך אלץ איבער **ושאר הנכסים לאחים.**

ר' יצחק: די פוינט איז נישט נאר ס'בלייבט איבער. אזוי ווי דו זאגסט, צווישן זיי. ס'הייסט, לאמיר זאגן דעם בעיסיק משל, אז איינער האט א מיליאן דאלער איבערגעבליבן. דארף די ערשטע באקומען הונדערט, די צווייטע נייצנציג, די דריטע א צענטל פון ניין הונדערט טויזנט, וואס איז, איך געדענק שוין נישט. בקיצור, לאמיר זאגן נאר די הונדערט און די נייצנציג. איז זייער סימפל, יעצט האסטו הונדערט ניינציג, עס באקומט יעדע פופציג פראצענט, נישט אז זי באקומט הונדערט און זי באקומט ניינציג.

שיטת תוספות: די אומדנא אין דעם טאטנ'ס דעת

ר' יואל אשר: שטימט? רייט. ס'הייסט, תוספות זאגט א פשט פארוואס טאקע מאכט מען אז בזה אחר זה טוט מען אנדערש ווי בבת אחת. זאגט תוספות אז מיר קוקן דא וויאזוי דער טאטע וואלט געטוהן. און דער מציאות איז דאך טאקע אזוי, רייט? א טאטע טראכט נישט ער גייט צוטיילן פונקטליך. ווען ער האט, גיט ער פאר דער טאכטער א צענטל.

ר' יצחק: ס'איז אן אינטערעסאנטער פשט אין גמרא, א צענטל.

ר' יואל אשר: און די צווייטע באקומט ממילא ווייניגער. רייט. א יאר שפעטער וואלט דער טאטע אזוי געטוהן. ס'מאכט זיך אזוי, מענטשן וואס ספענדן אויף דעם ערשטן קינד'ס חתונה האבן זיי געספענדט א געוואלד מיט געלט, נאכדעם האבן זיי זיך געזען אז ס'ארבעט נישט אזוי, מ'קען נישט אזוי, גייען זיי אראפ. און ס'איז עקספעקטעד, די קינדער פארשטייען אז אזוי קען געשען, ממילא...

ר' יצחק: רייט. דער בכור, חוץ דעם וואס ער באקומט צוויי מאל אין דער ירושה, באקומט ער אויך צוויי מאל...

ר' יואל אשר: יא, מען האט אויך באקומען די גאנצע אביוז. יא?

ר' יצחק: זאגסט אז ס'צאלט זיך אויס?

הלכות ה'—ו': גביה מן הקרקע ושכירות קרקע

עישור נכסים איז נישט מתנאי כתובה — תקנת הגאונים גייט נישט דערויף

ר' יואל אשר: אקעי. זאגט דער רמב"ם ווייטער: **עישור זה שהוא לפרנסה,** די הלכה אז מ'גיט צען פראצענט פאר פרנסת הבת, דאס איז **אינו מתנאי כתובה.** דאס איז נישט די רעגולערע הלכה. ס'טייטש, דער רמב"ם האט אנגעהויבן אז ס'איז דא פערצן הלכות אין כתובה, דאס אלעס איז א דין דרבנן. דאס איז דער עיקר, אלע אנדערע זענען עיקר כתובה, אבער דאס איז א צוגעלייגטע הלכה, ס'איז נישט פון די עיקר תנאי כתובה.

לפיכך, זאגט דער רמב"ם אזוי: מיר האבן דאך שוין געלערנט, דער רמב"ם האט שוין געמענשאנט מער ווי איין מאל, אז די גאונים זענען געקומען און זיי האבן צוגעלייגט א הלכה. מעיקר הדין קען מען נאר נעמען כתובה פון קרקעות. זענען געגאנגען די גאונים און זיי האבן מתקן געווען לטובת די פרויען, צו וואס? אז מ'קען אויך נעמען פון די מטלטלין.

זאגט דער רמב"ם, די תקנת הגאונים איז געווען אויף דער עיקר כתובה, וואס איז עיקר הדין דרבנן, האבן זיי צוגעלייגט א חומרא צו דעם דין דרבנן אז מ'קען אויך נעמען פון מטלטלין. אבער דער עישור, היות אז ס'איז נישט מתנאי כתובה, ס'איז נאר אן עקסטערע מצוה מדרבנן, האט עס נישט די זעלבע הארבקייט ווי די אנדערע תנאי כתובה.

לפיכך אפילו לפי תקנת אחרונים, אינטערעסאנט ווי רופט דער רמב"ם גאונים, רופט ער אחרונים. ער מיינט צו זאגן אחרונים כלפי חז"ל, די שפעטערדיגע נאך דער עיקר מצוה פון די...

ר' יצחק: אייגענטליך פאר זיי זענען זיי געווען די אחרונים. רייט.

ר' יואל אשר: אינו ניטל אלא מן הקרקע.

ר' יצחק: מ'רעדט זייער גוט.

גביה משכירות הקרקע און דער גדר דערפון

ר' יואל אשר: ממילא פון וואו נעמט מען עס יא? זאגט דער רמב"ם: **ויש לה לגבות עישור זה משכירות הקרקע.** אויב מען פארדינגט ארויס קרקע וואס דער טאטע האט געהאט, דאס געלט וואס מען באקומט יעדן חודש פון שכירות, דאס הייסט נישט קרקע, דאס הייסט מטלטלין, אבער דאס קען מען יא נעמען. ער זאגט, אין דער תקנת חכמים אז מ'איז גובה פון דער קרקע, מיינט אז מ'קען עס ניצן פון שכירות קרקע.

ר' יצחק: אינטערעסאנט. ביי אלע הלכות איז אזוי? ביי אלע זאכן פון קרקע?

ר' יואל אשר: די גמרא זאגט עס אויף דער זאך, ווייסט, **אפילו מעמלא דביתא,** אבער...

ר' יצחק: נאר איך האלט אינמיטן...

ר' יואל אשר: טראכטן וואס הייסט שכירות קרקע, הייסט עס מטלטלין אדער הייסט עס קרקע?

ר' יצחק: סאו...

ר' יואל אשר: אויב ס'הייסט סתם אזוי קרקע, איז עס דאך נישט קרקע.

ר' יצחק: פארוואס האט ער זיך געדארפט דערמאנען?

ר' יואל אשר: עס וואלט געהייסן פירות פון דער קרקע. הייסט וואס? פירות פון דער קרקע הייסט...

ר' יצחק: רענט, איך ווייס נישט.

ר' יואל אשר: הייסט מטלטלין. דאס האבן מיר יא געלערנט, פירות תלושים. מיר האבן געהאט די הלכה.

ר' יצחק: נאכנישט געלערנט דא, אפשר גייט מען שפעטער? שפעטער גייען מיר לערנען, וועז מיר לערנען מער די פרטים פון הלכות... נאכנישט אנגעקומען דערצו. זייער אינטערעסאנט, אבער סאו, אויב שכירות בתים דארף מען זיך דערמאנען, פארוואס האט ער זיך דא דערמאנט צו זאגן אז שכירות איז פון קרקע?

ר' יואל אשר: ניין, ער זאגט, איינמאל ס'איז דא די תקנת חכמים אז מ'קען בכלל נעמען פון מטלטלין איז דאך פשוט, אבער דא וואו מ'קען נאר נעמען פון קרקע, זאלסט אבער וויסן אז פון שכירות קרקע קען מען יא.

חקירה אין חשבון העישור: צען פראצענט פון וואס?

ר' יצחק: אבער ער רעדט שטארק וועגן דעם, דער מגיד משנה. און...

ר' יואל אשר: ס'איז דא א מחלוקת...

ר' יצחק: ס'איז דא אויך א שאלה לויט וואס מ'רעכנט. ס'איז דא צוויי שאלות וואס מ'האט צומישט.

ר' יואל אשר: זייער גוט. איין שאלה איז:

ר' יצחק: וויאזוי מ'רעכנט צען פראצענט.

ר' יואל אשר: צי מ'רעכנט נאר צען פון אלע קרקעות, ווייל נאר די קרקעות זענען משועבד פאר דער כתובה, אזוי וואלט מען געקענט לערנען, אדער צען פון זיינע גאנצע נכסים.

ר' יצחק: אבער מ'איז נישט גובה נאר... צוויי אנדערע... מ'האט עס צומישט.

ר' יואל אשר: גוט, וויאזוי מ'איז גובה איז אן אנדער פשט פון וואו מ'נעמט עס, אבער דער טאטעל וויפיל דער טאטע איז ווערט, אדער דער טאטעל פון נאר די קרקעות?

ר' יצחק: רייט. זייער אינטערעסאנט.

ר' יואל אשר: מחלוקת אחרונים זיכער, אויף דער משנה.

דיגרעסיע: אומדנא בדעת האב ביי שכר לימוד און צדקה היינטיגע צייטן

ר' יצחק: דרך אגב, אויב מען גייט שוין ביי דער אומדנא, למשל איך טראכט יעצט אין אזעלכע וועז א לעבעדיגער טאטע איז נישט נוגע, באט אויב מ'גייט מיט דער אומדנא, יא? למשל מיר האבן געלערנט, אקעי, דא איז אויך נישט נוגע, איך טריי צו טראכטן וואו ס'קען זיין נוגע, א יא! למשל מיר האבן געלערנט אז בנות האבן נאר מזונות עד שיבגרו או עד שיתארסו, רייט? קען איינער זיכער זאגן אז היינט וואס קיין איין מיידל האט נישט חתונה ביי די צוועלף, דרייצן, חוץ פון ליבערטי, איך ווייס וואו, ביי נארמאלע מענטשן איז נישט אזוי דער מנהג, און א נארמאלער טאטע צאלט שכר לימוד פאר זיין טאכטער ביז אכצן און אפשר ווייטער אויב זי גייט אין איך ווייס וואו. סאו דארף מען אננעמען, אויב ער איז געשטארבן, דארף מען אויך אננעמען אז ער וואלט דאס געוואלט צאלן פאר זיין טאכטער. די גאנצע פרנסה איז דאך נאר געבויט אויף...

ר' יואל אשר: דער אומדנא אז א טאטע צאלט. אבער מ'זעט דא אז דער בית דין גיט עס לויט וואס דער טאטע וואלט געגעבן פאר דער טאכטער.

ר' יצחק: יא. ס'איז אינטערעסאנט.

ר' יואל אשר: ס'ליגט דא א גרויסער חידוש אז די יורשים דארפן כאילו ממלא זיין וואס דער טאטע וואלט געטוהן, ס'איז א מאדנע זאך, יא? למשל דער טאטע איז געשטארבן, די ארגאניזעישאנס וואס פלעגן באקומען געלט פון דעם טאטן קומען צו לויפן: "דו מוזט אנהאלטן דיין טאטנ'ס חיוב". איך מיין נישט.

ר' יצחק: דאס מוז מען נישט, אבער דאס מוז מען יא. זייער גוט. רייט. ביסט גערעכט.

ר' יואל אשר: ער דארף נישט אנהאלטן, נאר אין דער כתובה אריין, אז ער דארף אננעמען דעם טאטנ'ס אחריות'ן פאר דער משפחה וכדומה.

פסק השולחן ערוך לגבי גביה ממטלטלין

ר' יצחק: יא. ס'איז נישט פון דער כתובה, אבער ס'איז אזוי ווי א כעין, יא, א המשך צו דעם. זייער אינטערעסאנט, און ער ברענגט אז דער שולחן ערוך און אנדערע ברענגען שוין אז היינט... ניין, אז מ'קען יא נעמען פון מטלטלין. יא.

ר' יואל אשר: ס'איז נאר מער ווי דער רמב"ם.

ר' יצחק: אנדערש ווי דער רמב"ם.

ר' יואל אשר: ווייל ס'איז אנגענומען אזוי. רייט. אינטערעסאנט, דאס איז דאך געווען די אריזשינעל גאונים, איז ווייל ס'איז נישטא קיין קרקעות.

ר' יצחק: רייט, ווייטער, ווייטער, אזוי גייט עס ווייטער.

ר' יואל אשר: זעט אויס אז אין שולחן ערוך'ס צייטן איז געווען נאך ווייניגער, די זאך פון ניצן קרקע עז די מעין קארענסי זעט אויס ווערט ווייניגער און ווייניגער.

ר' יצחק: סאו די גאונים האבן עס געטוישט, און דער שולחן ערוך זאגט אז היינט אפילו נאך דעם רמב"ם דארף מען יא קענען נעמען. ניין, איך ווייס נישט, קען זיין דער רמב"ם איז לשיטתו, אז דער רמב"ם האלט זיך זייער שטארק מיט דער זאך אז מ'האלט זיך נאר אמת'דיג פון קרקע. אבער ס'קען זיין אז די סברא פון די גאונים איז לכאורה יא דא, דא אויכעט, און אפשר איז שוין געווען דעמאלטס אזעלכע וואס מ'האט זיך אזוי געפירט. אקעי.

סילוק במעות: די ברידער קענען אויסצאלן מיט געלט

ר' יואל אשר: ואם רצו האחין ליתן לה מעות כנגד עישור הקרקע, מיר האבן דאך געלערנט אז די בת קען צונעמען א צענטל פון די קרקעות פאר איר, על כל פנים בית דין וואלט איר געגעבן א צענטל פאר פרנסת הבת. אבער אויב די אחים וואס האבן גע'ירש'נט ווילן האבן די גאנצע קרקע און זיי ווילן אויסצאלן דער

טאכטער'ס חלק, קען זי נישט מעכב זיין און זאגן, "ניין, איך וויל ענדערש קרקע". זיי האבן יא די רעכט, **נותנין**.

הלכות ז'—ח': דין הבת כבעל חוב של אחין

גביה מן הבינונית בלא שבועה

ר' יצחק: אקעי, יעצט גייען מיר לערנען וואספארא דין האט ז', די בת, איז עס אזוי ווי כתובה וואס מ'באקומט פון...

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם: **הבת בעישור זה כבעל חוב של אחין היא**. מיר האבן געלערנט פריער אז כתובה איז שוואכער ווי א בעל חוב. וואס טייטש? א בעל חוב נעמט פון בינונית, און אין כתובה, **כדי שלא תנעול דלת בפני לווין**, האבן חכמים געזאגט בינונית פאר א בעל חוב, און כתובה קען נעמען זיבורית. אבער די בת האבן חכמים עלעוועיטעד, זיי האבן עס געמאכט אויף א לעוועל פון א בעל חוב אז די אחים זענען ממש מחויב פאר איר.

לפיכך באקומט זי א דין ווי א בעל חוב, **נוטלת אותו מן הבינונית בלא שבועה**, זי קען נעמען מן הבינונית. צוויי זאכן שטייען דא: זי קען נעמען מן הבינונית, די אחים שיקן זי נישט צו דער זיבורית, און די צווייטע זאך איז אז זיי קענען נישט מאכן שווערן.

לכאורה איז פשוט אז מ'קען נישט דא מאכן שווערן, ווייל אנדערש ווי א כתובה... וואס איז שייך א שבועה? יא. ניין, אפשר א שבועה אז דער טאטע האט איר קיינמאל נישט געגעבן דאס געלט, אפשר האט איר דער טאטע געגעבן בחייו אז זי זאל האבן פאר וועז זי וועט חתונה האבן. ס'מאכט זיך נישט אזוי. יא, אזוי זעט אויס, דאס איז טאקע דאס ווארט, ס'איז נישט א זאך וואס... ס'זעט אויס ווייבער אמאל זענען גובה די כתובה בחייו, אבער טעכטער טוען עס נישט. ס'איז אויך מסתמא נאר וואנס ס'קומט א חתן, דעמאלטס הייבט מען אן זיך...

ר' יצחק: זארגן פאר פרנסת הבת.

ר' יואל אשר: אבער ס'זעט אויס אז דאס **בלא שבועה** איז אויך ווייל ס'האט א דין כבעל חוב.

דער צווייפאכיגער חידוש אין "בעל חוב של אחין"

ר' יצחק: אה, ער זאגט אזוי, ער זאגט אזוי זייער גוט: א בעל חוב דארף אויך נישט שווערן, אזוי איז די הלכה. א בעל חוב פון א מענטש דארף נישט שווערן, נארמאל אז ער איז מודה, באקומט ער וואס ער בעט. אבער וועז מ'איז גובה מן היורשים איז מען אלעמאל מיט א שבועה. פארוואס? ס'איז דאך דא א כלל, **טוענין ליורש**, סאו וועז מ'נעמט פון א ירושה דארף מען אלעמאל מאכן א שבועה אז מ'איז נאכנישט נפרע געווארן.

זאגט ער, די הלכה דא איז אנדערש. פארוואס? ווייל זי איז נישט קיין בעל חוב פון דעם טאטן, זי איז **כבעל חוב של אחין!** ס'איז דא צוויי חידושים: זי איז א בעל חוב, און זי איז א בעל חוב של אחין. ס'הייסט, הגם אוודאי דער חיוב קומט פון דעם טאטן, אבער ס'איז נישט פשט אז דער טאטע האט געהאט א חיוב און זיי ירש'נען דעם חיוב, זי האט א נייעם חיוב פון זיי.

ר' יואל אשר: ווייל סתם אזוי, אויב עס וואלט געווען דער חוב פון דעם טאטן, וואלט זי געדארפט שווערן אז דער טאטע האט נישט געגעבן, אדער וואס? אזוי ווי אייביג, אזוי ווי כתובה איז דער חוב של האב.

ר' יצחק: וועז מ'נעמט עפעס פון יורשים דארף מען שווערן, אזוי איז דאך דער כלל, דער רמב"ם האט נאכנישט געלערנט אזא כלל. אבער וועז מ'נעמט פון א מענטש אליין דארף מען נישט שווערן.

ר' יואל אשר: אינטערעסאנט. ס'איז אינטערעסאנט, ווייל ס'איז נאר כבעל חוב של אחין, באמת איר זכות איז וואס?

ר' יצחק: ס'איז איר טאטנ'ס געלט, דער חיוב ווערט אויף די קינדער נישט אויף דעם טאטנ'ס געלט.

מתו האחין: גביה מן הזיבורית ובשבועה

ר' יואל אשר: ממילא, ווייל וועז זי איז גובה איז זי גובה ווייל די אחים זענען איר שולדיג, איז וועז **מתו האחין** דעמאלטס ווערט אנדערש דער דין, דעמאלטס ווערט זי אזוי ווי א דין וועז מ'איז גובה פון דעם מוריש'ס געלט, פון דעם טאטנ'ס געלט, איז **נוטלת אותו מבניהם**, פון די יורשים פון די ברידער ווען מען עס נעמען דווקא **מן הזיבורית**, אזוי ווי כתובה, און יא **בשבועה**. פארוואס? **שהרי היא נפרעת מנכסי יתומים**, ווייל דעמאלטס ווען זי הייסן נפרעת מנכסי יתומים, און דער כלל איז דאך, אז **והבא ליפרע מנכסי יתומים לא ייפרע אלא מן הזיבורית ובשבועה**. אז הבא ליפרע מנכסי יתומים האט נישט קיין דין ווי א בעל חוב נאר ס'האט אן אנדער מין דין, א דין פון גובה זיין פון נכסי יתומים. ביי דעם האבן די חז"ל יא מחייב געווען א שבועה און זיי האבן עס געלאזט ביי דעם דין פון זיבורית, **כמו שיתבאר בהלכות הלואה**. זייער גוט. אינטערעסאנט.

טריפה מן הלקוחות און דער חילוק צווישן דעם טאטן און די יורשים

ר' יצחק: די זעלבע זאך, טאמער זיי האבן עס פארקויפט, איז זי טורף פון די לקוחות, יא?

ר' יואל אשר: אינטערעסאנט, ווייל מ'האט דאך פריער געזען גלייך אינעם אנפאנג אז אויב דער טאטע איז קארג און ער גיט נישט קען מען גארנישט טוהן, ער גיט די ביליגסטע כסות, אבער די יורשים האבן...

ר' יצחק: נישט דאס רעכט.

ר' יואל אשר: גובה זיין מנכסי יתומים, דעמאלטס האבן די חז"ל יא מתקן געווען א שבועה, און זיי האבן געלאזט ביי דעם דין פון זיבורית, **כמו שיתבאר בהלכות הלואה**. נאר זיבורית. זייער גוט.

ר' יצחק: אינטערעסאנט. די זעלבע זאך, טאמער זיי האבן עס פארקויפט, איז זי טורף פון די לקוחות, יא?

חקירה: פארוואס איז דער חיוב אויף די יורשים הארבער ווי אויפ'ן טאטן?

ר' יואל אשר: אינטערעסאנט, ווייל מיר האבן פריער געזען גלייך אנהייב, אז אויב דער טאטע איז קארג און ער גיט נישט, קען מען

גארנישט טוהן. ער קען איר געבן די ביליגסטע כסות. אבער די יורשים...

ר' יצחק: די יורשים האבן נישט דאס רעכט.

ר' יואל אשר: די יורשים האבן נישט דאס רעכט. אבער די יורשים קומען דאך אליין במקום דעם אב. אה, ווייל ס'איז בעל חוב של יורשים, פארוואס זאלן זיי האבן באקומען א גרעסערן חיוב ווי דער...

ר' יצחק: במקום און ערגער. במקום און ערגער פון אים. ערגער, בעסער פאר איר.

ר' יואל אשר: אינטערעסאנט. קען זיין א טאטע קען זאגן פאר זיין טאכטער: "ווייסט דאך אז מ'האט עניוועי ליב, אפילו איך בין אויף דיר קארג." ברידערס קענען דאס שוין נישט זאגן.

ר' יצחק: איך ווייס נישט. ווייל זיי זענען די אחראי אויף דעם. אה, עס איז נישט אז זיי זענען אחראי. אקעי.

ר' יואל אשר: ס'איז מחלוקת אויף זיי, פארוואס זאלן זיי זיין הארבער ווי דער טאטע? אה, זאגסט גוט, ווייל דער טאטע וועט געבן דאס בעסטע וואס ער קען. זיי דארף מען מער זיין שטרענג מיט זיי.

ר' יצחק: נישט קיין טשאויס. זיי דארפן געבן. איך קען עס פארשטיין.

טריפה מן הלקוחות און דער זמן השעבוד

ר' יואל אשר: אקעי, זאגט דער רמב"ם ווייטער: **והאחים**, וואס טוט זיך אין אזא פאל? **והאחים שמכרו או שמשכנו קרקע אביהן**, זיי האבן פארקויפט, אדער האבן זיי ארויסגענומען פאר מארגעדזש די קרקע פון זייער טאטן, און יעצט איז נישט געבליבן פאר דער פרנסת הבת, איז דער דין אז מ'קען טורף זיין. אזוי ווי א כתובת אשה קען די פרוי טורף זיין פון די לקוחות, אויך די בת קען גיין צו די לקוחות זאגן: "האסט נישט געהאט קיין רעכט עס אפצוקויפן."

ר' יצחק: געהאט רעכט.

ר' יואל אשר: אבער ס'איז דא א... האסט נישט קיין... אקעי. **לפרנסתה כדרך שטורפין כל בעלי חובות מן הלקוחות, כמו שיתבאר בהלכות הלואה.** יא, געווענליך איז דער דין, ווייל איינמאל ס'איז געווען א שטר אדער א כתובה, האט דער לוקח געמעגט וויסן. זעט אויס אז ווען ס'איז דא א טאכטער אין שטוב, ווייסן זיי אויך אז א חלק פונעם געלט באלאנגט פאר דער טאכטער, איז מוקדש פאר דער...

ר' יצחק: איז דא א חוב. ווען איז געווארן דער חוב? טאקע אינטערעסאנט, פון ווען קען זי טורף זיין? פון וואס דער טאטע האט פארקויפט אויכעט? אדער נאר פון וואס די ברידערס?

ר' יואל אשר: ווען זי טרעפט א חתן? איך ווייס נישט, מ'דארף טראכטן.

ר' יצחק: אה, דאס פארשטיי איך. פרעג איך דיר, ווען איז געווארן דער חוב? יעדעס מאל גייט עס דאך פון דעם זמן השטר, אבער דא זאגן מיר דאך אז ס'איז א חוב צו די ברידערס, הא, פון ווען דער טאטע איז געשטארבן? זייער אינטערעסאנט, אמת? פארשטייסט וואס מ'פרעגט? רייט.

ר' יואל אשר: ס'טייטשט, דאס וואס דער טאטע האט פארקויפט ווען זיי נישט קענען טורף זיין, נאר פון די ברידערס.

ר' יצחק: איך ווייס נישט, אבער ס'סאונדט אזוי.

ר' יואל אשר: איז דאך א שאלה, פארוואס זענען די ברידערס אזוי פיל מער מחויב ווי דער טאטע?

ר' יצחק: אינטערעסאנט.

הלכה ט': חלוקת נכסים וועז עס זענען נאר דא טעכטער

ר' יואל אשר: יעצטער, זאגט דער רמב"ם אזוי: **מי שהשיא בנות גדולות**, איינער וואס האט חתונה געמאכט זיינע גרויסע טעכטער, **ונשארו קטנות**, זענען געבליבן די יונגערע שוועסטערס, **ומת בלא בן**, ס'איז נישט געבליבן קיין יורש, קיין זון. איז יעצט ירש'ענען די טעכטער, יא? אזוי ווי דארטן די בנות צלפחד האבן אויסגע'פועל'ט. קומען יעצט די קטנות, און זיי ווילן בעטן פון די גדולות פאר פרנסת הבת. **אין נוטלין פרנסה לקטנות ואחר כך חולקות את הנכסים**, דעמאלטס זאגט מען נישט. אינטערעסאנט, וואס זאל זיין די הוה אמינא?

ר' יצחק: אז די קטנות זאלן נישט ירש'ענען? ניין.

ר' יואל אשר: קטנות ירש'ענען, אלע ירש'ענען. מ'האט איבערגעלאזט לאמיר זאגן פינף טעכטער, וואלט מען ווען געקענט זאגן אז קודם זאל מען אראפנעמען פרנסת הבת, ווייל דאס קומט זיי, און נאכדעם זאל מען זיך צוטיילן אלע די נכסים שוה בשוה פון וואס איז געבליבן. זאגט מען, ניין. **אין נוטלין פרנסה לקטנות ואחר כך חולקות את הנכסים, אלא חולקות כולן בשוה**, אלע צוטיילן זיך שוה בשוה, און פונעם געלט וואס די קטנות האבן באקומען, פון דעם וועלן זיי זיך אליין חתונה מאכן. ס'טייטשט, אונז נעמען מיר זיך דא אן...

ר' יצחק: פאר די גדולות מיט דעם.

ר' יואל אשר: האבן מיר געהאט אן ענליכע הלכה, אקעי.

ביאור: דער יסוד פון פרנסת הבת איז א חיוב אויף ברידער, נישט אויף שוועסטער

ר' יצחק: איך מיין אז דאס ווארט איז אז די גאנצע פרנסת הבת, אין א געוויסן זין איז ווייל עלטערע ברידערס זענען, אזוי ווי דו האסט געזאגט וועגן בתואל ביי די ווע, וועגן דעם לבן, יא? דער סדר איז אז ווען דער טאטע שטארבט, די עלטערע ברידערס ווערן במקום האב, אזוי ווי אחיו של נחשון, יא? די גאנצע סוגיא. א חלק פון די הלכות, הגם זעסט דא, אז דא איז מען מחייב של אחין, א חלק פון די הלכות מיין איך האבן צו טוהן מיט דער איידיע אז די עלטערע ברידערס ווערן מחויב צו נעמען קעיר פון די קליינע שוועסטערס. צווישן שוועסטערס איז נישטא אזא הלכה.

אזוי האבן מיר געלערנט אויך: **הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים.** וועז ס'איז דא נאר בנות, זאלן זיי אלע זיך אן עצה געבן איינע מיט דער צווייטער. ס'איז נישטא קיין חיוב אז די עלטערע טעכטער דארפן נעמען קעיר פון די קלענערע טעכטער, ווייל זיי זענען טעכטער, זיי באלאנגען דאך צו זייערע מענער שוין, ס'איז נישט נוגע, זיי נעמען נישט קעיר פון דער פעמילי עסטעיט יעצט. סאו די זעלבע זאך, זיי ירש'ענען טאקע, אבער קענסט נישט זאגן די עלטערע שוועסטער דארף נעמען קעיר פון מיר.

ר' יואל אשר: ביי כתובת בנין דכרין איז די הלכה געווען די זעלבע אדער ס'איז געווען אנדערש? ס'איז אויך געווען דער מענטש איז געשטארבן, און ס'בלייבט איבער א באנטש אינגלעך. די קליינע דארפן באקומען מזונות, איז אויך געווען דער דין חולקות שוה בשוה?

ר' יצחק: נישט קליינע אינגלעך, קליינע אינגלעך באקומען – וואס באקומען זיי? קליינע אינגלעך באקומען ירושה.

ר' יואל אשר: אבער ס'איז אויך געווען חולקות שוה בשוה, מ'מאכט נישט קודם באקומען...

ר' יצחק: וועז ס'איז נאר דא מיידלעך. וועז ס'איז נאר דא...

ר' יואל אשר: מיידלעך האבן אונז געלערנט די זעלבע זאך. נאר וועז ס'איז דא מיידלעך. אה, אינטערעסאנט.

ר' יצחק: וואס איז פשט? אינגלעך די זעלבע זאך, מיידלעך נעמען נישט קעיר פון אנדערע מיידלעך. אינגלעך נעמען קעיר פון מיידלעך. מיידלעך, אז זיי זענען יורשים, נא פראבלעם, קענען זיי אלע יורש זיין. יא, אזוי איז די הלכה פונעם רמב"ם.

ר' יואל אשר: עט ליסט. זייער גוט.

הלכה י': שתי בנות ובן, און דער בן איז געשטארבן נאכדעם וואס די ערשטע האט געמומען איר עישור

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם ווייטער, הלכה י': **מי שמת** – איינער וואס איז געשטארבן, **והניח שתי בנות ובן** – ער האט געלאזט צוויי טעכטער מיט א זון, איז געקומען די ערשטע טאכטער, **וקדמה הראשונה ונטלה עישור נכסים. ולא הספיקה השניה** – די צווייטע האט נישט מספיק געווען, זי האט נישט אריינגעכאפט, איר ספיעט, יא, זאגט מען אין אידיש, **לגבות** – צו גובה זיין, **עד שמת הבן** – ביז דער ברודער, דער איין יורש איז געשטארבן, און יעצט, **ונפלו כל הנכסים לשתיהן** – זענען געפאלן די נכסים ביי די צוויי טעכטער. איז אין אזא פאל, אין דער פריערדיגער הלכה האט מען געזאגט, "חולקות שוה בשוה". דא אויך וואלט מען געזאגט...

ר' יצחק: מ'זאגט טאקע אזוי, אבער וואס איינער וואלט געקענט טענה'ן...

ר' יואל אשר: יא, דא אבער וואלט מען געקענט טענה'ן: "דו האסט דאך שוין געמומען א גאנצן עישור." יא. סאו לאמיר זאגן דער טאטע האט איבערגעלאזט א מיליאן דאלאר, מ'צוטיילט האלב און האלב, אבער דו האסט שוין באקומען איין הונדערט טויזנט פונעם ברודער, סאו יעצט זאל איך נעמען א הונדערט טויזנט מער? ניין, **אין השניה נוטלת עישור, אלא חולקות בשוה. וזכת ראשונה בעישור שלה** – די פריערדיגע האט זוכה געווען, זי איז געווען לאקי אז זי קען עס ארויסנעמען פון דעם בן. טייטש, דער בן האט א חיוב צו געבן אן עישור, די בת האט נישט א חיוב צו געבן אן עישור, אויך אין א פאל וועז ס'דארף נישט זיין פעיער. די וועלט איז נישט פעיער, ווי די מאמע פלעגט זאגן.

ר' יצחק: נאכאמאל, די וועלט איז פעיער.

ר' יואל אשר: אבער מ'גייט דאך מיט דעם כלל אז די בת דארף נישט געבן אן עישור פאר דער שוועסטער.

ר' יצחק: פעיער איז א פאני טענה דא.

הלכה י"א: מצוה בשעת מיתה נישט צו געבן פרנסה

ר' יואל אשר: שוין, זאגט דער רמב"ם ווייטער: **מי שציוה בשעת מיתה** – אה, איינער וואס בשעת מיתה האט ער נאך אריינגעכאפט נאך איין רשעות אין זיין לעצטער מינוט, ער האט געזאגט: **אל תפרנסו בנותי מנכסי** – איך ווייל נישט! אונז האבן דאך פריער געלערנט...

ר' יצחק: ס'איז א מצוות חכמים, אבער מ'צווינגט נישט אויף דעם.

ר' יואל אשר: מ'וועט נאר געבן דאס ביליגסטע קלייד אויב דער טאטע וויל נישט. סאו אויב האט ער בשעת מיתה געזאגט **אל תפרנסו בנותי מנכסי**, דארט גיט מען גארנישט. איז די הלכה: **שומעין לו.** ניין, ס'איז געשטאנען אז ניין, אויב ער וויל... דאס טשיפעסט קלייד, יא? ניין, ניין, ניין. אויב ער וויל נישט... **פירש על הבעל שאין לה כלום ושיכניסנה ערומה אין לה כלום.** איז טאקע גארנישט.

דער חילוק צווישן פרנסת הבת און מזונות הבנות (תנאי כתובה)

ר' יצחק: יא. דאס הייסט, אויב ער מאכט קלאר, די זעלבע זאך אויב ער זאגט קלאר בשעת מיתה. יא. דאס איז אנדערש, די הלכה דארף אמת'דיג גיין צוזאמען מיט דעם פריערדיגן פרק, האבן אונז געלערנט: **מי שציוה שלא יזונו בנותיו אין שומעין לו,** חוץ אויב ער גיט אוועק די מזונות, פארוואס?

ר' יואל אשר: ווייל דאס איז תנאי כתובה.

ר' יצחק: תנאי כתובה, אזוי האבן די חכמים מתקן געווען, דו קענסט נישט גיין אקעגן דעם.

ר' יואל אשר: ס'איז א שטיקל מתנה על מה שכתוב בתורה.

ר' יצחק: נישט מתנה על מה שכתוב בתורה, דארפסט מאכן א תנאי אין דער כתובה, קענסט נישט מאכן היינט אין דער פרי א תנאי.

ר' יואל אשר: האסט זיך מחייב געווען בשעת דער חתונה מיט דיין פרוי, אבער דאס איז דאך נישט קיין חיוב וואס איז געשען

בשעת... אז דער חתן מיט דער פרוי, נאר ס'איז א חיוב וואס דער טאטע האט צו זיין טאכטער.

ר' יצחק: שומעין לו שאין זה מתנאי כתובה.

ר' יואל אשר: ס'הייסט אז די אלע חיובים וואס זענען געווען אויף די יורשים איז נישט געווען אז אין דעם געלט ליגט דער חיוב, נאר אז כאילו ווייל זיי קומען במקום האב, עפעס אזוי, לגבי דער פרנסה. נאר דער טאטע האט דאס שוין גע'פסל'ט.

ר' יצחק: יא, יא. נאר די אומדנא איז במקום, ס'איז געבויט אויף דער אומדנא וואס ער וואלט געוואלט. יא. אז ער איז מגלה דעת קלאר אז ער וויל נישט, איז נישט. זאגט ער...

דער חידוש פונעם רמ"א וועגן מאכן א תנאי בשעת דער חתונה

ר' יואל אשר: מי שמת, א מענטש איז געשטארבן, **והניח אלמנה ובת,** איז דא אן אינטערעסאנטע הלכה פונעם רמ"א...

ר' יצחק: אז די הלכה אז מ'קען מאכן א תנאי ארבעט דוקא ווען ער מאכט עס בשעת מיתה. טאמער א מענטש ווען ער האט חתונה זאגט ער: "איך גיי נישט געבן פאר מיינע קינדער פרנסה", העלפט עס נישט. פארוואס? ער זאגט: מסתמא קום אהער, דאס האט ער געטראכט ווען ער...

ר' יואל אשר: איז געווען א בחור.

ר' יצחק: ער האט געזען אז ס'איז דא גרויסע מיידלעך, זיכער איז ער שוין מסכים. אה, אינטערעסאנט. אזוי שטייט אין דעם רמ"א הלכה. אקעי. יא. זאגט דער רמב"ם: יעצט גייט מען לערנען ווייטער פון אזעלכע קאנפליקטס וואס זענען דא אין דעם.

הלכות י"ב–י"ז: קאנפליקט צווישן מזונות האלמנה און פרנסת הבת

ר' יואל אשר: מי שמת והניח אלמנה ובת, און ס'איז יעצט דא א קאנפליקט, די אלמנה וויל נישט אוועקגעבן, אפשר איז עס נישט אמאל די טאכטער פון דער אלמנה, ס'איז די טאכטער פונעם טאטן. און די אלמנה זאגט: "איך דארף דאס געלט פאר מיינע יושבת בביתי, יא, פאר מזונות." איז **כבר ביארנו,** האבן מיר דאך שוין געלערנט, **שמזונות האלמנה קודמין למזונות הבת.** האבן מיר דאך שוין געלערנט למשל אז ווען ס'איז דא אדער די אלמנה אדער די בת און ס'איז נישט דא געזונג פאר ביידע, זאל די בת גיין זיין חוזר על הפתחים. אויך דא וועט זיין די זעלבע הלכה, אזוי ווי ס'איז נישט דא געזונג...

ר' יצחק: איז דאך מזונות האלמנה קודם.

וויאזוי שאצט מען אויס צי עס איז דא געזונג פאר דער אלמנה? (נכסים מרובים אקעגן נכסים מועטים)

ר' יואל אשר: וכן אם נישאת הבת, ס'איז אינטערעסאנט וויאזוי מען שאצט קודם.

ר' יצחק: לגבי מזונות האבן מיר שוין געלערנט.

ר' יואל אשר: מ'ווייסט נישט ווי לאנג זי גייט לעבן וכדומה.

ר' יצחק: וואס הייסט קודם? וואס? וויפיל זי ווייל? אה.

ר' יואל אשר: זי דארף געלט פאר ווי לאנג זי בלייבט אן אלמנה, ס'איז שווער צו... אפשר קען זי זאגן אז: "איך ווייס דאך נישט, אפשר גיי איך דארפן אזוי אסאך, אפשר גיי איך דארפן."

ר' יצחק: מ'האט דאך אבער יא געלערנט הלכות וועגן דעם, ניין? צי מ'קען פארקויפן, רייט? וואס האבן מיר געלערנט?

ר' יואל אשר: הניח אלמנה ובת, אלמנה ניזונית והבת תשאל על הפתחים.

ר' יצחק: יא, דאס איז לגבי פרנסה... יא, אבער וואס?

ר' יואל אשר: וויאזוי ווייסט מען טאקע דאס, אז אלמנה קומט פאר דער בת?

ר' יצחק: יא, אבער דארט פרעגן... די זעלבע שאלה פרעגן דארט, ס'שטייט דארטן.

ר' יואל אשר: די גמרא זאגט דא אז פאר א מענטש איז כבוד אשתו וויכטיגער ווי כבוד בתו.

ר' יצחק: אהה, שוין. יא, אבער פרעגן דארט, וויאזוי ווייסט מען דארט, די זעלבע שאלה, רייט? רייט. ווי אסאך איז, וויאזוי ווייסט מען אז ס'איז גענוג?

ר' יואל אשר: דאס ווייסט מען נישט.

ר' יצחק: אקעי, אלזא ס'שטייט נישט.

ר' יואל אשר: אה, ס'איז געווען דער חילוק צווישן נכסים מרובים און נכסים מועטים.

ר' יצחק: אפשר דא אויך זאגן דאס זעלבע ווארט.

ר' יואל אשר: דא מיינט מען אין א פאל וועו ס'איז דא נכסים מועטים. יא? דאס מיינסטו? אין סעיף י"ז איז געשטאנען אז אויב איז דא נכסים מרובים, גייט מען יא כסדר, מ'זאגט נישט אז ווייל די אלמנה איז אן איי-קארד גייט מען איר נישט געבן, אבער אויב איז נכסים מועטים און איר טענה איז לעדזשיטעמעט אז זי גייט נישט האבן געזונג פרנסה, איז די אלמנה קודם. **וכן אם נישאת הבת,** די זעלבע זאך.

ר' יצחק: ער חזר'ט איבער די ערשטע ליין... סיי די מזונות...

ר' יואל אשר: סיי לגבי די מזונות איז די אלמנה פאר דער בת.

ר' יואל אשר: יא, דאס מיינט אין סעיף י"ז איז געשטאנען אז אויב ס'איז דא נכסים מרובים, גייט מען יא כסדר, מ'לערנט נישט, מ'זאגט נישט אז ווייל די אלמנה איז זייער קארג גייט מען איר נישט געבן. אבער אויב ס'איז דא נכסים מועטים, און איר טענה איז לעדזשיטימעט אז ס'גייט נישט האבן געזונג פרנסה, איז די אלמנה קודם. **וכן אם נישאת הבת,**

ר' יצחק: די זעלבע זאך, ס'איז לייק, ער חזר'ט איבער די ערשטע ליין,

ר' יואל אשר: סיי לגבי די מזונות איז די אלמנה פאר דער בת, און סיי לגבי פרנסת הבת ביי די נישואין נעמט זי נישט **עישור נכסים**

מפני מזונות האלמנה. אויב אין א פאל וועז ס'איז נישט דא געגנוג פאר ביידע, איז מזונות האלמנה קומט פריער. זאגט דער רמב"ם:

ר' יצחק: ואפילו מתה הבת אחר שנישאת,

ר' יואל אשר: ביידע, וואס זאגט ער? אויב די טאכטער איז געשטארבן נאך שנישאת, האט זי דאך דעם זכות אין איר טאטנ'ס נכסים פון עישור נכסים. אקעי. געווענליך וואלט וועז דער מאן — אינטערעסאנט אז ער האט נאכנישט געזאגט וואס בדרך כלל געשעט — קען דער מאן קומען ירש'ענען דאס געלט.

ר' יצחק: יא, וואס איז זיינס. ס'איז אירס,

ר' יואל אשר: אקעי, ירש'נט ער איר. בעל יורש את אשתו, אבער אין אזא פאל, וועז ס'איז אבער דא אן אלמנה אנטקעגן דעם, **אין הבעל יורש פרנסה הראויה להינתן לה, שהרי הנכסים כולן בחזקת האלמנה שתהיה ניזונית מהן.** *ס'זעט טאקע נישט אויס ווי א חידוש, ווייל אז די טאכטער אליין נעמט עס נישט, איז דאך זיכער אז דער יורש נישט.*

שמועס: בעל בנכסי אשתו – כיורש אדער כלוקח?

ר' יצחק: *דאס האט צו טון מיט א נושא פון בעל בנכסי אשתו, צי א בעל בנכסי אשתו איז כיורש אדער כלוקח,*

ר' יואל אשר: נישט אזוי?

ר' יצחק: *ס'איז א גמרא. אקעי. איז אויב וואלט ער געווען א לוקח, וואלט ער געקענט נעמען, ווייל אן אלמנה איז דאך נישט מוציא מלקוחות פאר אירע מזונות. אה. סאו אויב דער זכות וואלט געהאט א דין פון א לוקח, וואלט די אלמנה נישט געקענט קומען. ער זאגט: אבער איך האב עס שוין גע'ירש'נט, וועז זי לעבט ביסטו קודם, אבער יעצט איז דאך שוין דא א צווייטער, ס'איז נישט די שוועסטער, ס'איז טאכטער, וואטעווער, ס'איז דער מאן, און דער מאן איז דאך א לוקח, און אן אלמנה איז נישט טורף מלקוחות. זאגט די גמרא: ניין, אז לגבי דעם, עט ליסט, האבן די חכמים געזאגט אז בעל בנכסי אשתו איז כיורש, דאס הייסט, ס'איז אירס, און ער באקומט עס נאכדעם. אבער אויב זי באקומט עס נישט באקומט ער עס אויך נישט,*

ר' יואל אשר: איז עס אין חזקת האלמנה. *כ'שטעל מיר פאר אז אויב זי טרעפט א נייעם מאן, וועט מען זי צוקענען. נעמט זי נישט דאס געלט, נאר זי נעמט נאר וואס קומט.*

דער מהות פון "פרנסה" אין די הלכות

ר' יצחק: *און פאר דעם זעט אויס, קוקט אויס פון דא אז די אלע הלכות רעדן כאילו וואס מ'טוט מיט די ריעל עסטעיט וואס ליגט. צי עס גייט, פארשטייסט? ס'קען זיין אז אלעס רעדט זיך פון אזא קעיס.*

ר' יואל אשר: *קען זיין, ווייל די הלכה האט אנגעהויבן גאנץ מינימאל אזוי ווי זי זאל האבן וואס אנצוטון, דא זעט מען אז מ'רעדט פון אסאך מער פון דעם, עישור נכסים. יא, אבער עישור נכסים איז נישט נאר אז זי זאל זיך שיין אנטון,*

ר' יצחק: מ'רעדט דא אז זי

ר' יואל אשר: איז געשטארבן און יעצט גייט דער מאן אלעס ירש'ענען.

ר' יצחק: *ניין ניין, איז זיכער אז די עישור נכסים אין די ענד, פרנסה געווענליך אינקלודט מער פון דער כסות. די כסות איז א מינימום פון איינעם וואס מ'ווייסט גארנישט,*

ר' יואל אשר: אבער געווענליך ווייסן זיי דאך יא. רייט, זייער גוט.

הלכה י"ח: א קטנה וואס האט נישט מוחה געווען אויף איר פרנסה

ר' יואל אשר: זאגט דער רמב"ם אזוי: **קטנה יתומה,** א קטנה יתומה וואס געווענליך א קטנה קען דער טאטע מקבל זיין קידושין, די חכמים האבן מתקן געווען אז אויך די מאמע אדער די ברידער קענען איר חתונה מאכן. **ונתנו לה מאה או חמישים זוז,** זיי האבן איר געגעבן א קליינע, מאה חמישים זוז, נישט קיין סאך געלט, זיי האבן איר געגעבן וויפיל א קינד פארשטייט, א קינד גיט מען קליינערע געלט. אבער וועז זי ווערט גרויס, **יכולה היא משתגדיל להוציא מידם פרנסה הראויה לה.** *אהמ. ווייל ס'איז אינטערעסאנט, כ'וואלט עס געזאגט אזוי, ווייל מיר האבן דאך שוין געלערנט אז וועז זי ווערט גרויס הייסט עס אז דעמאלטס געשעט די קידושין, ווייל יעצט זאגט מען אז זי איז מסכים אויף די קידושין, און יעצט. ממילא קומט זיך איר יעצט אזוי ווי...*

ר' יצחק: ניין,

ר' יואל אשר: *די קידושין איז געווען וועז זי איז געווען א קטנה, אבער יעצט ווערט עס כשר.*

ר' יצחק: *ס'האט נישט דענק איך, ס'האט פאר אן אנדער ריזן. אוי!*

ר' יואל אשר: קוק פארוואס. אקעי, וועלכע פרנסה הראויה לה? זאגט ער, וועלכע פרנסה הראויה לה? אדער, מיר האבן דאך געלערנט אז אויב ווייסט מען דעת האב, קען עס זיין מער אפילו ווי עישור קרקעות. אהמ. אדער עישור הקרקעות. זאגט דער רמב"ם: **ואפילו לא היו האחין זנין אותה,** אפילו אויב די ברידער זענען איר נאכנישט זן, ווייל זי האט דאך שוין א נייעם מאן, איז וואלסטו געטראכט אז דעמאלטס זענען די ברידער פטור בכלל פון דער טאכטער, זיי האבן שוין פארגעסן פון דער שוועסטער, ווייל זי האט שוין א מאן.

ר' יצחק: ניין ניין, ער זאגט אז וועגן דעמאלטס... **ואף על פי שלא מיחת בשעת נישואין,**

ר' יואל אשר: וועז מ'האט איר געגעבן די מאה זוז האט זי נישט געזאגט כ'דארף מער, הייסט עס נישט אז זי האט מוותר געווען. פארוואס? **מפני שהקטנה אינה בת מחאה.** א קטנה האט נישט די, ס'איז נישט איר סדר, א קטנה איז שוואך, זי האט נישט די חוצפה, די בריייטקייט צו מוחה זיין אויף וואס ס'קומט זיך איר. ממילא דאס וואס זי האט

ר' יצחק: געשוויגן איז נישט פשט אז זי האט מוותר געווען.

ר' יואל אשר: אהמ. רייט, דעטס אלל. בת מחאה מיינט אז זי איז נישט... אה, **ואפילו לא היו האחין זנין אותה,** *זייער גוט. מיר האבן געלערנט אז ביי אן אלמנה, אויב זי נעמט א גאנצע צייט נכסים פון די יורשים, קען זי זאגן די סיבה פארוואס כ'בין נישט מוחה געווען איז ווייל כ'האב מיר געשעמט, זיי געבן מיר דא א גאנצע צייט מזונות. איז זאגט ער, אפילו דא לא היו האחין זנין אותה, זי האט נישט דעם תירוץ, האט זי א פשוט'ערן תירוץ: כ'בין נישט מוחה געווען ווייל כ'בין געווען א קטנה, קטנה אינה בת מחאה.* אהמ. זייער גוט, אקעי גוט צו וויסן פון דא, מ'זעט, דו האסט נישט ליב צו רעדן פאליטיק, אבער קינדער דארפן נישט גיין זיך דרייען ביי מחאות, מ'זעט בחורים שטייען און כאפן פעטש,

ר' יצחק: קטנה אינה בת מחאה.

הלכה י"ט: א גדולה וואס האט געשוויגן ביי דער חתונה אדער אלס בוגרת

ר' יואל אשר: שוין, זאגט דער רמב"ם ווייטער: **נישאת הבת אחר שגדלה,** מליצה בעלמא, יא.

ר' יצחק: "נישאת הבת אחר שגדלה",

ר' יואל אשר: וואס טוט זיך דא? ס'איז געווען א בת און זי איז געווארן א גדולה און זי האט חתונה געהאט, **בין נערה בין בוגרת ולא תבעה פרנסתה.** ווען ס'איז א קטנה וואס האט נישט תובע געווען, האט זי א תירוץ, אבער א גדולה וואס האט נישט געטומען דאס וואס ס'קומט זיך איר, די פרנסת הבת, **איבדה פרנסתה,** האט זי מיט דעם מוותר געווען. אבער **ואם מיחת בעת נישואיה,** אויב האט זי אבער יא מוחה געווען, **הרי זו מוציאה את הראוי לה כל זמן שתרצה,** קען זי יא מוציא זיין וואס

ר' יצחק: עס קומט זיך איר.

שמועס: וואס איז אויב די גדולה האט נישט געווואוסט די הלכה?

ר' יואל אשר: *איך פארשטיי נישט וואס איז פשט, לאמיר זאגן די פרוי האט נישט געווואוסט פון דא דעם,*

ר' יצחק: *יעדער איינער ווייסט. האט נישט געווואוסט האט מען נישט געווואוסט, מ'רעדט דאך יעדע צוויי יאר*

ר' יואל אשר: *אבער פריער האבן מיר דאך געלערנט אז דער בית דין, ס'איז יא איר רעכט, אבער אפילו דער בית דין וועט פייטן פאר איר, ווייל זי איז געווען שוואכיטשקע זי האט נישט געקענט עפענען דאס מויל, הייסט אז זי האט מוחל געווען?*

ר' יצחק: *מ'זאל וויסן די מציאות. איך פארשטיי נישט, מ'רעדט דאך אז זי האט נישט, איי דאנט אנדערסטענד. באט עניוועיז א מענטש דארף וויסן הלכה. דערנאך וואס שפעטער זאגט זי*

ר' יואל אשר: *כ'האב קיינמאל נישט געמיינט מוותר צו זיין.*

ר' יצחק: *אה נו, מ'קען נישט וויסן, מ'דארף הלכה, מ'דארף וויסן די הלכה,*

ר' יואל אשר: *ביי א גדולה וואס איז פיניגער. אה, אקעי,*

ר' יצחק: טאמער אבער יא, אבער אויב האט זי מוחה געווען,

ר' יואל אשר: דעמאלטס קען זי אייביג זאגן כ'האב קיינמאל נישט מוותר געווען, קען זי מוציא זיין **את הראוי לה כל זמן שתרצה.**

א בוגרת אין איר טאטנ'ס הויז וואס די ברידער געבן איר מזונות

ר' יואל אשר: וואס טוט זיך א בוגרת, זי איז געווארן גרויס, **ועודה בבית אביה,** זי איז נאך געווען אין איר טאטנ'ס הויז, **בין שבגרה אחר מות אביה בין שהניחה בוגרת.** איז אזוי, **אם פסקו האחין מזונותיה,** אויב הגם מעיקר הדין דארפן נישט די ברידער געבן קיין מזונות פאר א טאכטער וואס איז שוין גרויס, אבער זיי האבן יא געטוהן, זיי האבן געטוהן לפנים משורת הדין זיי האבן איר געגעבן מזונות, און בעצם **שהרי אין לה מזונות** מעיקר הדין האבן זיי דאך נישט מזונות, **כמו שביארנו** אז מזונות איז נאר ביז זי וועלט א בוגרת, אבער **ושתקה ולא תבעה פרנסתה** זי האט געשוויגן און זי האט קיינמאל נישט געבעטן די פרנסה

ר' יצחק: *האבן זיי געסטאפט טאקע געבן פרנסה, רייט? זיי האבן געסטאפט, פסקו מיינט זיי האבן געסטאפט. אה פסקו איז זיי האבן געסטאפט. אה יא פסקו מיינט זיי האבן געסטאפט.*

ר' יואל אשר: וועז זיי האבן געסטאפט איז דאך געווען א האלטן אינמיטן געבן מזונות, האט זי דעם הסבר פארוואס האב איך נישט געגומען פרנסה, ווייל זיי האבן געגעבן פאר מיר מזונות האב איך מיר געשעמט. אבער זיי האבן געסטאפט געבן מזונות, לכל הפחות זאל זי בעטן גיב מיר אבער די פרנסת הבת, זי האט עס נישט געטוהן, איז פשט אז זי האט מוחל געווען, **איבדה הפרנסה, אבער ואם מיחת לא איבדה פרנסתה.**

אבער **לא פסקו האחים מזונותיה וזנו אותה בבגר,** ווען זי איז שוין געווארן א בוגרת, איז אף על פי אז זי האט נישט מוחה געווען **לא איבדה פרנסתה כל זמן שהן זנין אותה,** ווי לאנג זיי געבן איר מזונות, דאס נישט דערמאנען די פרנסת הבת און נישט תובע זיין פרנסת הבת איז נישט קיין סיבה, קיין סימן אז זי האט מוותר געווען. פארוואס? **שיש לה לטעון,** זי קען טענה'ן אזוי: **מפני שהן זנין אותה אף על פי שאינם חייבין והיא עדיין לא נישאת, מפני זה לא תבעה פרנסתה.** זי קען זאגן איך האב מיר געפילט אומבאקווועם, זיי טוען דאך מיר לפנים משורת הדין זיי געבן מיר מזונות וואס זיי זענען נישט מחויב, ממילא האב איך נישט תובע געווען. ממילא האט זי דאס רעכט

ר' יצחק: יא יעצט צו

ר' יואל אשר: זאגן יעצט גיב מיר פרנסת הבת. *און לכאורה קענען זיי אויך נישט זאגן אנשטאט דעם האט מען דיר געגעבן מזונות. מזונות איז געווען מזונות, ביסט נישט געווען מחויב האסט מיר געגעבן א מתנה. יעצט קומט זיך מיר וואס קומט זיך מיר.*

הלכה כ': א טאטע וואס האט איבערגעלאזט געלט ביי א שליש צו קויפן קרקע פאר זיין טאכטער

ר' יואל אשר: שוין. **מי שציוה ליתן לבתו.** די לעצטע הלכה פונעם פרק איז אזוי: איינער וואס האט מצוה געווען ווען ער האט נאך געלעבט צו געבן **כך וכך מעות לפרנסתה ליקח בהן קרקע.** מ'זאל געבן אזויפיל און אזויפיל פאר פרנסת בתו און מ'זאל קויפן מיט דעם א קרקע. **בין שהיה שכיב מרע בין שהיה בריא ומת, והרי המעות ביד השליח.** דער שליח האט דאס געלט וואס דער טאטע האט געוואלט מ'זאל מיט דעם קויפן א קרקע. **ואמרה הבת,** די בת זאגט ווייסטו וואס **תנו אותן לבעלי כל מה שירצה יעשה בהן.** אנשטאט דו זאלסט פאלגן דעם טאטן זאלסט זיין א שליח עושה שליחותו זאלסט פאלגן און נעמען א קרקע, זאגט זי גיב עס פאר מיין מאן זאל ער טוהן מיט דעם געלט וואס ער וויל. אנשטאט קויפן א קרקע זאל מיין מאן האבן דאס רעכט צו טוהן דערמיט וואס ער וויל, אדער קויפן א קרקע אדער אנדערש זאל ער דיעלן מיט דעם געלט.

איז אזוי: **אם היתה גדולה ונישאת,** אויב איז זי שוין א גדולה און זי האט שוין חתונה געהאט, **הרשות בידה.** האט זי די רשות צו זאגן אזוי פאר דעם שליח און דער שליח קען איר פאלגן. אבער **ואם עדיין מאורסת היא,** אויב איז זי נאך אן ארוסה, זי האט נאכנישט חתונה געהאט, **יעשה שליש,** דער שליח, דער שליש וואס דער טאטע האט געגעבן דאס געלט דארף טוהן זיין שליחות, **מה שהושלש בידו.** ער זאל ווייטער גיין און קויפן א

ר' יצחק: קרקע, ער זאל איר נישט אויסהערן.

ר' יואל אשר: ואם עדיין קטנה היא, אויב איז זי א קטנה, דעמאלטס העלפט נישט זיין חתונה געהאט, דעמאלט **אין שומעין לה אפילו** וועו זי איז שוין **נישאת, אלא יעשה השליש כמו שציוהו האב.** נאר וועו זי איז שוין סיי א גדולה, סיי האט שוין חתונה געהאט, דעמאלטס האט זי דאס רעכט צו בעטן דעם שליח צו טוישן פון וואס דער טאטע האט געזאגט.

פארוואס טאקע דעמאלטס יא? פארוואס זאל מען נישט זאגן אז אייביג דארף ער פאלגן דברי המת? מ'קען זאגן אז דאס איז לאו דווקא, ווייל זי איז דאך שוין א קלוגע פרוי, זי ווייסט, זי האלט אז איר מאן פארשטייט בעסער צו ריעל עסטעיט, און אויף אזא פאל וואלט דער טאטע איר געלאזט משנה זיין.

ר' יצחק: נאר אויב זי איז גרויס און חתונה געהאט שוין. ענד נשואה, איף יו וואנט טו קאל איט חתונה געהאט, נשואה. יא. איז דאס איז פרק כ'. פרק כ'.